

HET SINT FRANCISCUS LIEFDEWERK (S.F.L.) TE AMSTERDAM

ONTSTAAN EN GESCHIEDENIS

1894-1974

p. G. Driedonkx s.c.j.

Nijmegen 2013

INLEIDING

Een paar maanden nadat mijn studie: "Beknopte Geschiedenis van het S.F.L. en S.F. R en hun verband met de Priesters van het H. Hart" klaar was, vond ik verschillende waardevolle documenten over het St. Franciscus Liefdewerk in Amsterdam. Meer dan voldoende om een kleine bijdrage hierover te schrijven.

Zoals altijd, nieuwe bronnen werpen een nieuw licht over reeds bekende documenten en vragen soms correcties hierop. Dit is ook nu het geval. Mijn vorige studie moet daarom gelezen worden aan de hand van deze nieuwe bijdrage: "Het Franciscus Liefdewerk te Amsterdam -Ontstaan en Geschiedenis- 1894-1974".

HET SINT FRANCISCUS LIEFDEWERK (S.F.L.) TE AMSTERDAM

1. Stichting en eerste jaren.

Het was in het jaar 1894, waarin het zaadje, waaruit het Sint Franciscus Liefdewerk is opgegroeid, aan de aarde werd toevertrouwd. De Heer Bredenbach, in 1894 met vakantie in Antwerpen, zag hoe een priester op zondagmorgen jongens van de straat verzamelde en mee naar de kerk nam. Dit bleef hem bij en toen hij als lid van de Vincentius-vereniging in de Posthoornparochie in Amsterdam al de miserie zag waaraan de jeugd te gronde dreigde te gaan, begreep hij dat er voor “die kinderen van de ellende” iets moest gedaan worden. Met twee andere Vincentianen, de Heren Lousbergh en Harmsen begon hij zijn werk onder de jongens en bracht een zestal van hen de avond van 17 september 1894 voor het eerst samen. Het was die dag het feest van de Stigmata van St. Franciscus, feest dat wij niet meer kennen. Die dag werd de eerste catechismusles gegeven in het verlaten tekenlokaaltje van de Heer Apol aan de Bloemstraat. De Heer Harmsen overleed kort daarop en zijn plaats werd ingenomen door de Heer Bührmann, die gewoonlijk als derde oprichter wordt genoemd. Een jaar later deden 7 jongens, goed voorbereid gevonden door de pastoor van de parochie, hun Eerste Communie. Het was het eerste, moeizaam bevochten resultaat.

Binnen het jaar groeide het aantal jongens tot dertig, allen jongens boven de elf. Het lokaaltje van de Bloemstraat werd te klein. Daarom stelde de overste van de Paters Jezuiten van de “Krijtberg”, Rector Steger SJ, hun catechismuslokaal aan de Herengracht ter beschikking. Maar ook dit werd spoedig te klein. Gelukkig kon men zijn intrek nemen in de klaslokalen van de Vincentiusscholen, eerst in de Leliestraat, later ook op Rapenburg. Van daaruit werden gedurende de eerste acht jaar 200 jongens tot de Eerste Communie voorbereid.¹

“Patronaat van de Heilige Franciscus van Assisi”.

Het begon in 1903 allemaal in Alkmaar. Daarna werd er 27 januari van dit zelfde jaar een katholieke landdag gehouden in Amsterdam. Dit ging o.a. over het “patronaatswerk” dat een nieuw tijdperk zou inluiden. Op die vergaderingen werd het eigen doel van de patronaten besproken: “vormscholen te zijn voor het volle leven van de schoolvrije jeugd, vooral van de volksklasse. In deze organisatie nam het S.F.L. een eigen plaats in. De statuten van het “Patronaat van de Heilige Franciscus” werden 12 mei 1903 door Mgr. Bottemanne, goedgekeurd als lekenapostolaat en lekenvereniging met een geestelijke adviseur. Het was het laatste document dat de Bisschop ondertekende, als het ware zijn geestelijk testament. In het officiële bestuur trad de Heer Bredenbach op als president, de Heer Bührmann als eerste secretaris en de als tweede de Heer Lousberg. De Heer TH. W. Weever, werd penningmeester. Als geestelijk adviseur werd aangesteld de Eerw. Heer J.H. Saulemn, kapelaan van de Posthoorn. Hij werd daarna opgevolgd door kapelaan Sporman. Als werkende leden of vrijwilligers traden toe 13 heren. Het “Patronaat St. Franciscus van Assisi” stelde zich ten doel godsdienstige en maatschappelijke hulp te geven aan jongens die haar

---

¹ J. van Kampenhout, “Geschiedkundig overzicht van het St. Franciscus Liefdewerk te Amsterdam”, in “Rooms Werk in de Hoofdstad”, n* 1, 15 september 1919, pp. 3-4.

“50 Jaar strijd om een jongensziel” Jubileumuitgave St. Franciscus Liefdewerk Amsterdam, pp. 2-5.

werden toevertrouwd, zo mogelijk samen met de ouders en met andere godsdienstige verenigingen.

Het "Patronaat St. Franciscus van Assisi" vestigde zich nu in de "Gonzaga-vereniging", het oude huis van Alberdingk Thijm aan de Pijpenmarkt, de N.Z. Voorburgwal bij de Paleisstraat, waarvan de hoofdzalen werden afgehuurd. Hier kwamen de jongens iedere zondag om 9 uur bijeen in de bovenzaal.

Voor de gezamenlijke zondagsmis kreeg men van Mgr. de Bouter² de beschikking over de bovengalerij van het Franse kerkje, aan de overzij van de Voorburgwal, dat voor de jongens gereserveerd bleef. In dit zelfde kerkje hadden nu ook de catechismuslessen plaats, die voorheen gegeven waren in de Vincentiusscholen.

Elke tweede zondag van de maand celebreerde Mgr. Van der Lans, Deken van Amsterdam, daar zelf de patronaatsmis en was er maandelijkse communie.

Na de zondagsmis gingen de jongens terug naar het gebouw van de Gonzaga-vereniging. Dan trad de "spaarbank" in werking. De centen en de stuivers werden genoteerd die de jongens op snoep hadden uitgespaard. Er werden lessen gegeven in godsdienst, lezen, schrijven en rekenen. Het S.F.L. telde nu 60 jongens en er waren 16 vrijwilligers.

Liefdadig Amsterdam moest voor het nieuwe liefdewerk aan de beurs gevoeld worden. Ongeveer 7.000 circulaire, 325 brieven werden verspreid gedurende 1903-1904. Er werden 251 donateurs aangeworven tot een gezamenlijk bedrag van 612 gulden.

Op 22 oktober 1905 werd het Vormsel op zondagmiddag voor het eerst gezamenlijk aan de jongens van het S.F.L. toegediend, waarbij de president voor allen als peter fungeerde, zoals dat toen gebruikelijk was.

Op Hemelvaartsdag 1906 deden 3 jongens voor het eerst hun Eerste Communie in het Franse kerkje. Tot nu toe was dit altijd in de parochiekerk gebeurd. 60 Collectantjes met rode busjes hadden tussen Pasen en hemelvaart een dubbeltjes-actie gehouden om het feest mogelijk te maken. Het resultaat was 284,25 gulden.³

Het 12 ½ jarig bestaan- Eigen Huis.

Dit werd gevierd 17 maart 1907. Daags te voren was er in "de Tijd" een artikel verschenen met als titel: "Morgen viert het Amsterdams St. Franciscus van Assisi-Patronaat zijn koperen bruiloft". Men wilde dit feest aangrijpen om propaganda te maken voor een eigen huis. Het artikel van "de Tijd" werd daarom door het bestuur al brochure uitgegeven en verkocht. Samen met andere giften werd er een som opgehaald voldoende om te beginnen met een bouwfonds. Kort daarop, in de avond van 31 mei kwam onverwachts in openbare veiling een ruim koopmanshuis, gelegen aan de O.Z. Voorburgwal 268 met annex achterhuis en zijgebouw in de St. Pietersteeg 29 ter grootte van 2 ½ are. Hoewel zelf niet meer bezittend dan nodig zou zijn om fundamenten voor een huis te leggen, kreeg het bestuur de formele opdracht dit perceel te kopen met machtiging van het kerkelijk gezag. Het pand werd verkocht aan het S.F.L. voor een prijs zelfs nog iets lager dan gelimiteerd was. 15 December van het zelfde jaar kon het in gebruik worden genomen. Deken van der Lans zegende in tegenwoordigheid van Mgr. de Bouter van de Franse kerk het huis in. Het S.F.L. in Amsterdam had nu een eigen tehuis. De Heer Bredenbach, president, zei in zijn toespraak:

---

² Mgr. A. F. J. de Bouter was pastoor van de Parochie Sint Petrus en Paulus (ook "de Papegaai" geheten) van 1897 tot 1909. Sinds 1854 waren de Franse Kerk en de Papegaai met elkaar verenigd.

³ "Rooms Werk in de Hoofdstad" (zie voetnoot 1), pp. 13-15 en 35-36
"50 Jaar strijd om een jongensziel", pp. 5-6.

“Er zal getracht worden het grote werk van Don Bosco te volgen; de actieve leden van de vereniging willen helpers van de priesters, medewerkers van Christus zijn. Het is de eeuw van het kind, het wordt verwend en vertroeteld, maar men vergeet het steun en vastheid te geven in God en Godsdienst. En dat is juist het doel van het S.F.L.”

De eerste Kerstdag verzamelden de jongens zich voor het eerst binnen eigen muren. Op tweede Kerstdag had er een ouders-avondplaats.⁴

De jaren 1908-1911.

In januari 1908 trok de Heer Bredenbach zich terug als president. De Heer Lousbergh nam zijn plaats als president in en vervulde deze functie tot zijn dood in 1914. Ook de geestelijke adviseur ging heen in 1909. Zijn opvolger werd de pas benoemde kapelaan van “de Papegaai”, de Weleerw. Heer J. van Kampenhout. Met deze priester, die zeventien jaar lang zijn beste krachten aan het S.F.L. zou geven werd een geheel nieuw tijdperk ingeluid. Op 9 december, enige weken na zijn benoeming als kapelaan van de Sint Petrus en Pauluskerk werd hij door Mgr. Callier, de toenmalige Bisschop van Haarlem tot geestelijk bestuurslid van het S.F.L. aangesteld. Zodra deze bemerkte hoezeer kapelaan van Kampenhout zich tot dit werk aangetrokken voelde, onthief hij hem van zijn taak als kapelaan om hem meer bewegingsvrijheid te geven en benoemde hem tot Rector van de Zusters in de Rustenburgerstaat. De Weleerw. Heer van Kampenhout wist het vertrouwen van de jongens te winnen en werd hun oprechte vriend.

Ter onderscheiding van de gewone patronaten van de parochies besloot het bestuur in 1909 de naam van Sint Franciscus Patronaat te veranderen in Sint Franciscus Liefdewerk. De statuten werden herzien en behalve de bisschoppelijke goedkeuring werd ook de koninklijke verkregen. Het was nu gerechtigd schenkingen en legaten te ontvangen.

Het aantal jongens nam gestadig toe, zodat kort daarna 54 jongens hun Eerste Communie deden.

De financiën waren al 14 jaar lang door de Heer TH. W. Weever met veel zorg en moeite behartigd. Verschillende katholieke verenigingen hadden ook het hune bijgedragen: “Onze Kring”, “Charitas”, “Cecilia” en “Pius”. Ze deden dat door middel van liefdadigheidsuitvoeringen.

Het was in die tijd dat Paus Pius X zijn decreten uitvaardigde over de dagelijkse communie en de vervroegde kindercommunie, die maar langzaam toepassing vonden. Dit bracht met zich mee, dat de eisen aan de ontwikkeling van de jongens minder zwaar werden, terwijl de leeftijdsgrens waarop ze tot de Eerste Communie werden voorbereid, en dus in het S.F.L. opgenomen, van elf naar negen kwam. Bovendien werden nu jongens opgenomen die wel hun Eerste Communie hadden gedaan, maar waarvan de godsdienstige opvoeding verder groot gevaar liep of geheel achterwege bleef.⁵

Eigen Kapel mei 1912

In het begin van het jaar 1911 liep het gerucht dat de Franse kerk zou verdwijnen. Sinds 1897 werd er door de week reeds geen H. Mis gelezen. Enkel zondags waren er twee diensten: voor de gelovigen in de buurt en daarna voor de jongens van het S.F.L. Het kerkbestuur van “de Papegaai” vond het bezwaarlijk twee kerken te onderhouden. Dat zou

---

⁴ “Rooms Werk in de Hoofdstad”, pp. 35-36 en 44.

“50 Jaar strijd om een jongensziel”, p. 9.

⁵ “Rooms Werk in de Hoofdstad”, p. 44.

“50 Jaar Strijd om een jongensziel” pp. 10-12.

een groot probleem gaan worden voor het S.F.L, want geen enkele andere kerk in het centrum bood gelegenheid om met 100 jongens de H. Mis bij te wonen. 19 November 1911, de feestdag van de H. Elisabeth zou de onverwachte oplossing brengen. De Bisschop diende die dag het Vormsel toe in de kerk "de Duijf", o.a. ook aan bijna 90 jongens van het S.F.L. In een gesprek dat deze na afloop van de ceremonie had met de Heer Lousbergh, betoonde hij zijn tevredenheid over het gedrag en de vroomheid van de jongens. Ter sprake kwam de kerknood waarin het S.F.L. verkeerde. Met het gevolg dat de Bisschop toestemming gaf een van de zalen van het eigen huis tot kapel in te richten. De Voorzienigheid hielp in de moeilijkheden met de inrichting en bediening van de kapel.

Mgr. J.J. Thünnissen schonk een nieuw altaar, ontworpen door architect Kropholler en droeg aan kunstschilder Jan Toorop de versiering daarvan op. Deze maakte op de altaar-tombe een voorstelling van het Laatste avondmaal en verder schilderde hij drie andere panelen met de voorstelling van het Lam Gods, Sint Franciscus en Sint Elisabeth. Ook zorgde de zelfde pastoor Thünnissen en verschillende van zijn parochianen, als mede de Vereniging van het H. Sacrament voor andere benodigdheden: communiebank, kapelbanken en kandelaars. Op 19 mei 1912 werd de pas ingerichte kapel ingewijd door Mgr. L. Jansen, Deken van Amsterdam.

Een groot bezwaar was een priester te vinden. Twee volle jaren was het een zoeken van week tot week: een pater uit Woerden, uit Velzeroord, een redemptorist, dan weer een pater jezuiet van het gymnasium. Enige paters van het gymnasium werden echter steeds meer begeistert met het S.F.L. en verkregen van hun overste toestemming voortaan geregeld de Zondagsmis met preek te komen doen.

Ondertussen werd het huis steeds meer aangepast aan zijn eigen doel. De jongens kwamen nu bijna dagelijks. De godsdienstlessen werden uitgebreid. Daarnaast ontstonden ontspanningsclubs: dammen, schaken en muziek. Terwijl er ook gelegenheid was om zich in handenarbeid te bekwamen.⁶

Internaatfonds-Bisschoppelijke waardering en steun.

Als bewijs van de gestage en praktische liefde voor de arme jeugd verdient voorzeker de ernstige poging in de jaren 1909- 1914 om te komen tot de stichting van een eigen Internaat. Gewezen werd op het feit dat in de hoofdstad van neutrale zijde binnen enige weken een som van f. 75.000 was bijeengebracht voor een dergelijke neutrale stichting. Waarom zouden de katholieken achterblijven. Men wilde een begin maken met een "Stichtingsfonds-Internaat". De eerste oproepen brachten slechts f. 300 op.

Op Kerstmis 1912 ontving het S.F.L. een bisschoppelijk schrijven met een gift van f. 1000 voor het vermelde doel. Uit het genoemd schrijven citeren we: *Uit het negende verslag van uw vereniging blijkt mij opnieuw met hoeveel ijver en toewijding de leden van het St. Franciscus Liefdewerk arbeiden aan het stoffelijk, maar vooral ook het geestelijk welzijn van de armsten en meest verlaten jongens van Amsterdam. Reeds meermalen heb ik verklaard en herhaal ik het bij dezen, dat ik die arbeid ten zeerste waardeer en ik stel er prijs op, het bestuur en de leden van het Liefdewerk nogmaals hartelijk te danken voor hetgeen ze doen voor de "minsten der Mijnen".*⁷

---

⁶ "Rooms Werk in de Hoofdstad", pp. 51-52.

⁷ "50 Jaar strijd om een jongensziel", pp. 13-14.

De jaren 1914-1918

Een tweede eigen huis: Wittenburgergracht.

In de oorlog van 1914-1918 had het S.F.L. het verlies te betreuren van twee van zijn pioniers: de Heren Lousbergh (die als president werd opgevolgd door de Heer Jorna) en Bührmann. In 1917 werd een groot koopmanshuis aangekocht op de Wittenburgergracht, in het hol van de leeuw, midden in de buurt van voortwoekerend ongeloof en materialisme. Het zou een moeilijke strijd worden. Ook al vanwege de economische schaarste vanwege de oorlog. Toch werd langzaam terrein gewonnen. Er kwamen meer jongens en se bleven langer.

Er waren ondertussen verschillende groepen van jongens:

- *De schoolafdeling.*

Jongens van 9 tot 13 jaar. Ze werden goed opgeleid voor hun Eerste Communie.

- *De vakafdeling.*

Jongens van 13 tot 16 jaar, die de schooljaren voor goed achter de rug hadden. De jongens in deze afdeling zijn te onderscheiden als volgt:

1.- Die van de schoolafdeling naar de vakafdeling overgaan en de leeftijd van 13 tot 14 jaar bereikt hebben en bij wie de grondslagen van het geloof gelegd zijn.

2.- Jongens die reeds de school verlaten hadden voordat ze in het S.F.L. werden ingeschreven en nog voorbereid moeten worden op hun Eerste Communie.

Wat het overgaan van de school- naar de vakafdeling betreft, dat geschied altijd met een zekere plechtigheid en een woordje van de leider.

De jongens van de vakafdeling hebben in de kapel hun eigen plaatsen en voor het ontbijt en recreatie hun eigen "vakzaal". Na de H. Mis op zondag gebruiken de leiders het ontbijt gezeten tussen "hun jongens". Dit geeft direct grotere vertrouwelijkheid en verschaft een ongezochte gelegenheid tot gemoedelijke en zakelijke conversatie over de afgelopen week. Het kan ook niet uitblijven dat er gesproken wordt over vakbelangen, patroons, medewerkers, over toestanden op de fabriek. Bij het zoeken van patroons wordt alle mogelijke hulp en voorlichting verschaft.

Godsdienstonderricht ontvangen ze Zondags na het ontbijt. Bovendien zijn ze lid van de Maria-Congregatie. Tien van hen gingen dit jaar naar een besloten retraite in Noordwijkerhout

Voor zover nodig worden de jongens geplaatst op tekenscholen van andere patronaten of volgen ze cursussen voor vakopleiding. In eigen huis zijn er op de winteravonden ontwikkelingscursussen over diverse onderwerpen.

De administratie van deze afdeling is gescheiden van die van de andere afdeling.

- *Jongens die behoren tot de "St. Franciscus-vereniging".*

Als leden worden aangenomen alleen die jongens die in het S.F.L. godsdienstig zijn gevormd en ouder zijn dan 16 jaar. Ze hebben hun eigen bestuur: voorzitter, secretaris en penningmeester. Het ideaal is uitgroeien tot een eigen "gezellenafdeling".

Vroeger hadden zij op hun 16^e jaar het S.F.L. verlaten, in contact gebracht met de St. Jozefgezellen of een godsdienstige vereniging. Maar ze waren nog te jong en in hun nieuwe omgeving voelden ze zich niet altijd thuis. Deze was bovendien niet ingesteld op hun bijzondere omstandigheden. Zo ging het contact vaak weer verloren en stonden alleen

In 1918 bracht een bisschoppelijk besluit wijziging in het werk, waarbij het zwaartepunt van de leken naar de priester werd verlegd. Dit was niet volgens de praktijk en de regels van de

Vincentius-vereniging. De Heer Jorna legde zijn functie neer en Rector van Kampenhout volgde hem op als president, belast met de behartiging van de geestelijke belangen van het hele S.F.L., terwijl de presidenten of directeuren van de afdelingen de verantwoordelijkheid behielden voor de gang van zaken in eigen huis.

Had de Heer Lousbergh het S.F.L. innerlijk uitgebouwd en sterk gemaakt, de grote verdienste van de Heer Jorna was de propaganda geweest voor het werk naar buiten.⁸

Het jaar 1919.

25 Jarig bestaan S.F.L.

- "Rooms Werk in de Hoofdstad"

Bij gelegenheid van het 25 jarig bestaan van het S.F.L. werd het tijdschrift: "Rooms Werk in de Hoofdstad" opgericht. Het eerste nummer kwam uit 15 september 1919. Er zouden er nog 7 andere volgen. Het doel van het tijdschrift was: "om heilige geestdrift te wekken voor de geestelijke en maatschappelijke verheffing van de arme Roomse kinderen, die feitelijk opgroeiden zonder God en godsdienst.

Het eerste artikel is van Rector J. van Kampenhout en draagt de titel: "Niets mee te beginnen". Hierin roept hij op het voorbeeld te volgen van Don Bosco, die niet geloofde dat "op arme kinderen het noodlot rust voor God en maatschappij verloren te moeten gaan". Interessant zijn in het tijdschrift de "geschiedkundige overzichten" van de hand van Rector van Kampenhout, waaruit we tot nog toe rijkelijk hebben geciteerd. "

- De feestelijkheden

Op 31 oktober 1919 werd er een Erecomité opgericht van 36 vooraanstaande stadgenoten, 32 mannen en 4 vrouwen. Hun doel was voornamelijk geld in te zamelen voor dit Liefdewerk. Als feestgeschenk mocht het bestuur een bedrag ontvangen van f. 5.000, dat besteed werd aan de inrichting van de twee huizen, om ze zo gezellig mogelijk te maken. Het feest zelf voor de 250 jongens die het S.F.L. toen telde, werd eenvoudig gevierd. Op 5, 6, 7, en 8 november werd er iedere avond een soort volksretraite gegeven door Pater Eusebius, Kapucijn uit Velsenoord. De retraite werd besloten met een algemene biecht, waarna een plechtig Lof met uitstelling. Zondag 9 november werd er in de ruime kapel van het St. Franciscushuis op de Wittenburgergracht door P. Eusebius een plechtige Eucharistieviering gedaan met algemene communie. Daarna een eenvoudig ontbijt, dat eindigde met een toespraak van Rector van Kampenhout. Om één uur 's middags werden de jongens en hun ouders verwacht in het St. Willibrordus Patronaat. Pastoor J.G. van Kelckhoven sprak hen toe. Het orkest "Orpheus" blies de vreugde door de zaal, de toneelvereniging "Guido Gezelle" boeide hun aandacht met "De Bolsjewieken". Voor het einde nam Rector van Kampenhout nog het woord om allen te bedanken, die het Liefdewerk steunden en bijdroegen tot welslagen van het feest.

In het tijdschrift: "Rooms Werk in de Hoofdstad" werden de besturen van de R.K. instellingen en armenzorg in de stad opgeroepen om aller nauwst samen te werken met het S.F.L.⁹

"De bioscoop van het S.F.L. in dienst van het Godsdienstonderricht".

---

⁸ "50 Jaar strijd om een jongensziel", pp. 10-24.

"Rooms Werk in de Hoofdstad", pp. 41-42, 47-48

⁹ "Rooms Werk in de Hoofdstad", pp. 29, 37-38.

Het gaat hier over een projectielantaarn waarbij gewone ansichtkaarten als film dienst doen. Op deze wijze, met behulp van een paar honderd ansichtkaarten over het Oud en Nieuw Testament, kruiswegstaties of voorstellingen van het H. Land werd heel de christelijke geloofs- en zedenleer ter sprake gebracht.¹⁰

Verslag afdelingen O.Z. Voorburgwal en Wittenburgergracht, 1919-1920.

Uit deze verslagen citeren we alleen de nog niet genoemde gegevens.

- Verslag O.Z. Voorburgwal.

Het aantal jongens na steeds toe. In dit jaar alleen werden 98 nieuwe jongens ingeschreven, zodat thans (december 1920) het getal van hen die trouw komen 192 bedraagt, verdeeld over de drie afdelingen: schooljongens, vakjongens en leden van de vereniging St. Franciscus.

De geest onder hen gaf geen reden tot ontevredenheid, ondanks de geest van revolutie en staking, die in hun omgeving heerste. De verhouding tussen hen en de Heren werkende leden bleef van vriendschappelijke en vertrouwvolle aard.

16 Jongens deden hun Eerste Communie, 2 werden gedoopt en 69 gevormd. De zondagsmis werd trouw bezocht. De Maria-Congregatie telt 40 trouwe leden. Aan de Amsterdamse "Stille Omgang" werd alleen door deze afdeling met 72 jongens deelgenomen. Terwijl die morgen in eigen kapel het H. Sacrament ter aanbidding werd uitgesteld.

Gedurende de wintermaanden december-maart werden aan de jongens 1280 porties warme spijs vertrekt. Van de spaarbank en bibliotheek werd nuttig gebruik gemaakt. Tot de spaarbank traden 50 nieuwe spaarders toe. In het geheel werd f. 535,64 ingelegd. De bibliotheek leende 498 boeken uit. Een toneelclub bleek voor deze jongens een grote aantrekkelijkheid.

In enkele gevallen moest aan enige jongens een tijdelijk onderdak in ons huis worden verleend, hetgeen door de dienstvaardigheid van de conciërge en zijn familie werd mogelijk gemaakt.

- Verslag Wittenburgergracht.

Hier waren de resultaten veel minder vanwege het godsdienstig vijandig milieu waarin de jongens verkeren.

Het aantal jongens (110) breidde zich dan ook niet belangrijk uit. 4 Jongens deden de Eerste Communie. Van de spaarbank en bibliotheek werd door velen nuttig gebruik gemaakt. Ter verspreiding van de katholieke lectuur ook in de gezinnen van de jongens, werd in het begin van het jaar voor allen een abonnement genomen op het weekblad "De Bazuin". Gedurende de wintermaanden werd twee maal per week warme maaltijden verstrekt aan alle jongens die daarvoor in aanmerking wilden komen. Sinds juli 1919 heeft ook dit huis zijn eigen inwonende conciërge.¹¹

Bisschoppelijke belangstelling.

Mgr. A.J. Collier toonde opnieuw zijn belangstelling voor het S.F.L. In een schrijven aan Rector B. Möller, belast met de oprichting van een diocesaan comité voor de jeugdbelangen, werd hem gevraagd speciaal aandacht te geven aan het S.F.L.

---

¹⁰ "Rooms Werk in de Hoofdstad", nummer 6, 1919, pp. 46-47.

¹¹ "Rooms Werk in de Hoofdstad", nummer 7, Kerstmis 1920, pp. 53-56.

Ook Rector van Kampen werd door de Bisschop opgedragen pogingen in het werk te stellen om het S.F.L. op te richten in alle plaatsen van enige betekenis waar dit nodig werd geacht. Zo werden nieuwe huizen gesticht in Leiden en Haarlem.¹²

Jaarverslag Hoofdbestuur 1921- Eerste contacten met de S.C.J.

Volgens de mening van het hoofdbestuur was het geen gunstig jaar geweest. Het was niet altijd gelukt in de vereiste geestelijke hulp te voorzien. Dat kwam gedeeltelijk doordat Rector van Kampenhout tegelijk verbonden was aan de kapel van de Broeders van St. Joan de Deo. Men had wel hulp van de Paters Jezuïeten, b.v. van P. van Vessem en P. v.d. Scheer. Deze laatste leidde met groot enthousiasme iedere zaterdagavond de Maria-Congregatie aan de Wittenburgergracht en, dank zij het verlov dat hij gekregen had om op Zon- en Feestdagen 2 H. Missen te mogen lezen, celebreerde hij daar Zondagsmorgens ook de H. Mis. Maar deze hulp was slechts het gevolg van geheel persoonlijke onverplichte toewijding. Soms werden deze Paters door hun regel of overheid tijdelijk naar elders geroepen, vooral in de vakantiemaanden. Het brak aan vaste geestelijke assistenten.

Naast het verlies van twee actieve leken overleed 21 februari 1921 de Heer J.C. Niermeyer, een eenvoudige man met grote begaafdheden en nog groter deugden.

Ook waren er grote financiële moeilijkheden. Buiten enkele extra giften, was er geen enkele grote schenking. Meerderen zegden ook hun contributie op. Weldoeners, zoals Mgr. Thünnissen overleden. Een slechte uitwerking op de financiën had de bepaling van de Bisschop dat voortaan aan de huizen en kerken niet meer door kinderen met busjes mocht worden gecollecteerd. Hierdoor hield een van de voornaamste bronnen van inkomsten op.

Leed het S.F.L. dit jaar ernstige verliezen, het had ook een prachtige aanwinst van 7 nieuwe actieve medewerkers. Met vreugde zag men de oprichting van het S.F.L. in andere plaatsen van het bisdom: Haarlem, Leiden, Den Haag en Rotterdam. Deze, door zich zelf ontstaan, staan nog geheel op zich zelf. Bij het Bestuur in Amsterdam bestaat het plan om het initiatief te nemen tot een onderling verband en samenwerking. Op nog meer plaatsen moet dit Liefdewerk worden opgericht. Het is jammer dat de samenwerking hierover met de St. Vincentius-vereniging, wegens een belemmerde bepaling in de statuten, niet mogelijk bleek, zoals in Rotterdam en Delft. Het is te hopen dat die samenwerking er nog komen mag. Om volledig aan zijn doel te beantwoorden is het S.F.L. in zijn huidige organisatie te veel afhankelijk van accidentele middelen en krachten. Er is daarom een diepgaande reorganisatie nodig.

Erg positief was de vorming van een Gezellenafdeling van jongens boven de 20 jaar¹³ in ons huis in O.Z. Voorburgwal. Deze werd opgericht dank zij kapelaan Mol van het Begijnhof. Veel dank wil men brengen aan de zelatrices, vooral aan Mej. J. Rerink die in november haar 12 ½ jarige werkzaamheid herdacht. Ook veel dank aan kunstenaar W. Wiegmans die een geschilderd altaar paneel voor de kapel aan de Wittenburgergracht volgens eigen ontwerp gratis uitvoerde. Verder wordt er nog dank gebracht aan enkele instellingen en verenigingen die dit jaar hun steun gaven aan het S.F.L.¹⁴

---

¹² "Rooms Werk in de Hoofdstad", Kerstmis 1920, pp. 57-58.

¹³ Volgens "50 Jaar strijd om een jongensziel": jongens boven de 18, p. 26.

¹⁴ "Rooms Werk in de Hoofdstad", januari 1922, pp. 61-63.

Het moet in deze tijd geweest zijn dat de eerste contacten werden gelegd met de S.C.J. Omdat er gebrek was aan priesters die de Zondagsmis konden celebreren, zoals we zagen in bovenstaand verslag, kreeg men in de vakanties meermalen hulp van de Paters SCJ Fey en Busscher. Dit werd daarna voortgezet door P. H. Finke, die als missieprocurator destijds woonde bij zijn broer op de Nieuwendijk in Amsterdam.

De jaren 1922-1924. Het Franciscushuis Bloemgracht 90.

In 1922 stelde de Bisschop Rector van Kampenhout geheel vrij voor het S.F.L. Hij hoefde niet meer te gaan naar de Broeders van St. Joan de Deo en ging wonen in het huis op de Wittenburgergracht. Hij kon het werk niet alleen aan en wilde een soort lekeninstituut stichten ter ondersteuning van zijn werk. Zo werd met goedkeuring van de Bisschop een "Pia Unio" opgericht. De Heren Cuntz en Peperkorn waren de eerste leden. Ze vestigden zich bij Rector van Kampenhout, maar trokken zich spoedig terug en werden religieus. De Heer Cuntz werd in 1923 broederpostulant in het noviciaat van de Priesters van het H. Hart te Asten. Deed zijn eerste kloostergeloften 8 september 1925 en heette voortaan Broeder Xaverius en was toen 48 jaar oud. Hij werkte als boekbinder in Heer en Bergen op Zoom¹⁵. Toen Rector van Kampenhout zijn intrek nam op Wittenburgergracht, werd P. H. Finke directeur benoemd van de Voorburgwal. Logeerde bij beurten bij Rector van Kampenhout en bij zijn broer. Omdat hij echter vanwege zijn werk als missieprocurator vaak afwezig was streefde Rector van Kampenhout naar nauwere banden met de SCJ en vroeg een vaste Broeder en Pater. Hij kreeg Broeder Stanislaus Kloosterman en Pater H. Peters. Zij kwamen in 1923. Zij namen aanvankelijk hun intrek op Wittenburgergracht, maar spoedig had de Congregatie haar eigen huis. Eind 1923 werd een pand aangekocht op Keizersgracht 19 en in gebruik genomen begin 1924.¹⁶

- 1 September 1923 werd er opnieuw een tijdschrift opgericht: "*St. Franciscus Liefdewerk*", met als bijtitel: "De vrienden der blijheid". De opzet was eens per maand uit te komen. Nummer 6 van 1 februari 1924 publiceerde: "Een terugblik op 1923- Afdeling Voorburgwal".
- 7 Januari. Voorstelling voor alle schooljongens op de grote zaal met "levende beelden".
- 4 Maart. Feest op de Gezellen Vereniging bij gelegenheid dat Nico Robijns, ons oudste lid, 12 ½ jaar op het S.F.L. is.
- 18 Maart. Stille omgang, waaraan ongeveer 70 jongens deelnemen. Daarna H. Mis om 7.30.
- 18 Maart. Eerste Communie van 10 jongens.
- 15 Maart. Ouderavond.
- 1 April. Van nu af geregeld elke eerste vrijdag van de maand om half acht H. Mis. (Men merkt de invloed van de S.C.J.).
- April. Begin van de tekenles aan de vakjongens.
- 24 Juni Patronatendag. Optocht van de Prins Hendrikkade naar de Willibrorduskerk, waar Lof gehouden wordt. Te acht uur voorstelling in Carré voor de grotere jongens.
- 15 Juli Eerste Communie van 15 jongens.
- 2 Augustus Uitgangsdag van de kleinste schooljongens naar Bussum.

---

¹⁵ "Annalen Priesters van het H. Hart" 1955, blz. 379-380: "In memoriam Broeder Xaverius Fredericus Cuntz". Tijdschrift: "Sint Franciscus Liefdewerk", oktober 1923, p. 7.

¹⁶ "Sint Franciscus Liefdewerk", maart 1924, p. 7.
"Annalen Priesters van het H. Hart", 1962, p. 117.

9 Augustus Uitgangsdag grote schooljongens naar Bergen aan Zee en Bergen-Binnen.
 19 Augustus Uitgangsdag vakafdeling en Franciscus Vereniging naar Valkeveen.
 16 Augustus. Bedevaart fietstocht naar Heiloo door enige Heren en grotere jongens.
 1 September. Begin van de uitgave van ons eigen Franciscusblaadje.
 1 September. Begin van drie cursussen in figuurzagen voor school- en vakjongens.
 September. Voordrachten over “de sterrenhemel” voor grotere jongens.
 7 Oktober. Jaarvergadering Franciscus vereniging.
 11, 12, 13 Oktober. Triduum voor alle “aangenome jongens” (dwz. zij die de Eerste Communie hebben gedaan) in beide huizen als voorbereiding op het Patroonsfeest van de H. Franciscus.
 14 Oktober. Sluiting Triduum met plechtige Mis door Mgr. Buckx scj op Wittenburgergracht. 's Avonds goochelvoorstelling in het Dominicus-Patronaat.
 November. Begin van de cursus in kartonnagewerk en boekbinden voor de groten.
 18 November. Toediening van het Vormsel aan 53 jongens in de Catharinakerk.
 9 December. Sinterklaasviering op de verschillende afdelingen
 13 December. Sinterklaasviering voor de kleinere jongens in het Willibrordus-Patronaat.
 25 December. Voor het eerst nachtmis in onze kapel met ongeveer 100 jongens.
 30 December. Uitvoering van het Kerstatorium met levende beelden in het Canisius-Patronaat.

Enkele activiteiten van de Wittenburgergracht:

16 Augustus. Uitstapje met de trein naar Bussum en dan wandelen naar Valkenveen.
 26 Augustus. De toneelclub van de St. Franciscus-Vereniging voerde het toneelspel op: “Wie ben ik?”.¹⁷
 7 Oktober. Zeven jongens deden hun Eerste Communie.¹⁸
 11.12.13 Oktober. Triduum als voorbereiding op het feest van St. Franciscus.
 14 November. Sluiting Triduum met plechtige Mis door Mgr. Buckx scj.
 18 November. Het Vormsel werd toegediend aan 38 jongens in de Catharinakerk.
 November. Begin van de cursus in kartonnagewerk¹⁹
 December. Sinterklaasvieringen.
 25 December. Nachtmis, zoals de vorige jaren al gebruikelijk was.
 26 December. Uitvoering van het Kerstatorium in het Canisius-Patronaat voor jongens en ouders.²⁰

Enkele opmerkingen hierbij.

Mgr. M. Buckx scj was Apostolisch Vicaris van Finland. Het jongenskoor stond onder leiding van Pater H. Peters scj, eveneens het Kerstatorium op 26 en 30 december.

Bij de Sinterklaasviering op Voorburgwal werd de goede Sint verwelkomd door P. Finke.²¹

Ook was er nog een Franciscus Sportvereniging (S.V.F), die zich eind 1923 voor het komend seizoen inschreef met 14 eerste elftal spelers en 32 adspiranten.²²

¹⁷ “Sint Franciscus Liefdewerk”, 1 september 1923, p. 2

¹⁸ “Sint Franciscus Liefdewerk”, 1 november 1923, p. 7.

¹⁹ “Sint Franciscus Liefdewerk”, 1 december 1923, p. 6.

²⁰ “Sint Franciscus Liefdewerk”, 1 januari 1924, p.7.

²¹ “Sint Franciscus Liefdewerk”, 1 december 1923, p. 1 en 1 januari 1924, p.2.

²² “Sint Franciscus Liefdewerk”, 1 september 1923, p.4.

Het maandblad "St. Franciscus Liefdewerk" kondigde 1 januari 1924 het nieuwe jaar aldus aan: "Het jaar 1924, een gewichtig jaar voor het Amsterdamse St. Franciscus-Liefdewerk". Het aantal jongens steeg van week tot week en men was aan uitbreiding toe.

Activiteiten van de afdeling Voorburgwal.

De Gezellenvereniging hield 17, 18 en 19 januari een triduum onder leiding van Rector van Kampenhout, Kapelaan Mol en Pater Angelus .

3 Februari deden 10 jongens van Voorburgwal hun Eerste Communie.²³

In februari werd P. Finke als directeur van Voorburgwal opgevolgd door P. Cornelis Went scj en de Gezellen kregen een eigen Maria –Congregatie onder leiding van kapelaan Mol.²⁴

De maand maart was de eerste maand dat op Voorburgwal iedere dag de H. Mis werd gelezen. Het bezoek was niet slecht, gemiddeld een 30 jongens.

Dit jaar werden de jongens op de "Stille Omgang" voorbereid door een lezing met lichtbeelden, waar de geschiedenis van het Sacrament van Mirakel werd uitgelegd.²⁵

Het Bestuur kon in april ook een nieuw perceel kopen aan de Bloemgracht, dat echter een grondige verbouwing nodig had.

25 Mei werd er een ouderavond gehouden voor de afdeling Voorburgwal.

De tweede Paasdag, 21 april en zondag na Pasen werd op Voorburgwal de tweede verjaardag gevierd van de Gezellenvereniging.

De hele tweede Paasdag was het feest. 's Morgen werd de H. Mis opgedragen door de Vice- Praeses, Kapelaan Mol. De Heer Vlaswinkel luisterde de avond op met voordrachten.

De volgende zondag voerden de Gezellen het toneelstuk op: "Janus de wonderdokter".

Maar eerst was er een mooie plechtigheid in de kapel. De Gezellen, allen leden van de Congregatie van de Gezellen, vernieuwden hun opdracht aan Maria. Pater van Ruth, de vroegere directeur, toen ze nog in de Rozenkransgracht de Congregatie bezochten, kwam hier nog een zijn jongens toespreken. Pater Went en kapelaan Mol waren diaken en subdiaken.

Voorburgwal kreeg er van wege de grote toeloop nog een schoolafdeling bij. Er zijn nu 6 afdelingen: Gezellen, 2 vakafdelingen en 3 schoolafdelingen.²⁶

Op 22 juni deden 9 jongens hun Eerste Communie..

Niet minder luisterrijk werd het feest van het H. Hart herdacht. Donderdags, Vrijdags en Zaterdag werd 's avonds een driedaagse oefening gehouden voor de vakjongens van beide huizen, geleid door kapelaan v. d. Sman. Zondags werd het feest besloten met een uitgangsdag.

Bij de processie op het Begijnhof met Sacramentsdag was het Sint Franciscus Liefdewerk met zijn vaandel vertegenwoordigd.

Zondag 15 juni was het feest voor de voetballers: de herdenking van het voleindigde 4^e jaar. Voor het eerst met hun nieuwe geestelijke adviseur P. Went.

Gedurende de viering van het Eucharistisch Congres was er op zondag de hele dag aanbidding in de kapel van de Voorburgwal.²⁷

Zondag 7 september gingen een aantal jongens per fiets op bedevaart naar Heiloo.²⁸

---

²³ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 februari 1924, pp. 2 en 7.

²⁴ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 maart 1924, pp. 1, 2.

²⁵ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 april 1924, p. 2.

²⁶ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 mei 1924, pp. 1,2.

²⁷ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 augustus 1924, p. 1.

²⁸ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 september 1924, pp. 1 en 6.

17 September was het dertig jarig bestaan van het S.F.L.²⁹

In oktober verhuisde Rector van Kampenhout naar het nieuwe Franciscushuis op Bloemgracht 90. Hij werd als directeur van Wittenburgergracht opgevolgd door P. N. Bos scj.

Op de Missietoonstelling georganiseerd door kapelaan Mol kreeg ook het S.F.L. zijn "stand".³⁰

Activiteiten van de afdeling Wittenburgergracht.

Terwijl de activiteiten van Voorburgwal te vinden zijn maand voor maand in "Sint Franciscus Liefdewerk", die van Wittenburgergracht vinden we allen tezamen in het nummer van februari 1925.³¹

17 Februari. Opracht van 15 nieuwe leden in de Maria-Congregatie.

23 Maart. Stille Omgang

17, 18, 19, April. Voor de eerste maal viering van de Goede-Week-plechtigheden in onze kapel.

4 Mei. Ouderavond.

11 Mei. Eerste communie van 16 jongens.

8 en 9 Juni. Vakjongens gaan twee dagen uit naar Schoorl.

26, 27, 28 en 29 Juni. Triduum voor de vakjongens op Voorburgwal.

29 Juni. Vakjongens gaan uit naar Haarlem en Zandvoort.

22-27 Juli. Internationaal Eucharistisch Congres. Met de vakjongens zijn we aanwezig op het Stadion bij de openingsplechtigheid op woensdagavond en bij het plechtig Lof en processie op zondagmiddag.

Met de schooljongens deelname aan de kindercommunie op zaterdagmorgen.

13 Augustus. Uitgangsdag voor de schooljongens naar Schoorl.

7 September. Bedevaartsfietstocht naar Heiloo.

21 September. Viering van het 30 jaar bestaan van het S.F.L.

September. Aanvang van slöjd- en zaagcursussen voor de vakjonges. Overgang van 10 schooljongens naar de vakzaal.

Oktober. Triumf voor de school- en vakjongens bij gelegenheid van het St. Franciscusfeest.

13 Oktober. Rector van Kampenhout verhuist naar de Bloemgracht.

19 Oktober. Pater Bos komt als nieuwe directeur.

23 Oktober. Toneelvoorstelling in het St. Dominicus-Patronaat.

18 November. Aanvang van de rietvlecht cursus.

26 November. Eerste mondorgel les.

11 December. Vergadering van de grote vakjongens, waarin besloten wordt over te gaan naar de Gezellen- vereniging.

14 December. Sint Nicolaas komt bij ons in huis.

25 December. Kerstfeest: 181 jongens en ouders wonen de plechtige nachtmis bij.

---

²⁹ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 oktober 1924, p. 1.

³⁰ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 november 1924, p 1.

³¹ "St. Franciscus Liefdewerk", 1 februari 1925, p. 42 (doorlopende nummering).

De jaren 1925-1926. Afscheid Rector van Kampenhout.

In februari 1925 werd P. Bos, na slechts een korte tijd als directeur werkzaam te zijn geweest op Wittenburg vervangen door P. Corver.³²

Op maandag 6 april werd het nieuwe Franciscus-huis op Bloemgracht 90 geopend door Mgr. Stroomer, Deken van Amsterdam. En toen de eerste H. Mis in de nieuwe kapel gelezen was, werden de dames en heren rondgeleid door het mooie gebouw. De eerste en tweede Paasdag stond het huis voor iedereen open. Zondag na Pasen telde het nieuwe huis zijn eerste vijftigtal jongens.³³

Op Wittenburg werd in april de bibliotheek vanwege de treurige staat waarin ze keerde opgeheven. Een nieuwe zal begonnen worden in de maand juni.³⁴

In juni werd er een nieuwe cursus begonnen: schoenmakerij op Voorburgwal.³⁵

17 Juli werd voor de kleinere jongens van Voorburgwal een afdeling "voor eer en deugd" opgericht met 30 aspirantleden, een soort Maria Congregatie.³⁶

Eind 1925 was het nieuwe Franciscushuis Bloemengracht 90 reeds te klein.³⁷

In januari 1926 begon men op Voorburgwal voor de jongens een radiotoestel in elkaar te zetten en de collecte voor de watersnood bracht hier bijna f.4- op, wat aan het R.K.

Huisvestingscomité werd overgedragen.³⁸

21 Maart was het de dag van de Stille Omgang. Een 150 tal jongens namen daar aan deel.³⁹

In april vierde Wittenburg de eerste keer op eerste Vrijdag een plechtig Lof, waaronder een pater uitlegde de redenen van deze viering.⁴⁰

In mei kregen de jongens van de Bloemgracht beschikking over de speeltuin van het Aloysius-Patronaat.⁴¹

Ter gelegenheid van het 2^e eeuwfeest van de heiligverklaring van de H. Aloysius, op de feestdag van de heilige, 21 juni, hield de Congregatie van de Voorburgwal een plechtig lof, waarna vergadering; alles besloten met een film.

De maand juni toegewijd aan het H. Hart werd tevens benut om op verschillende afdelingen intronisaties of hernieuwing daarvan te doen plaats vinden.⁴²

4 Oktober werd Rector van Kampenhout onverwachts pastoor benoemd van de parochies Meije en Zegveld. Het was een grote klap voor het S.F.L. Zeventien jaar had hij gewerkt aan het geestelijk en lichamelijk welzijn van zijn jongens. Maandag 11 oktober was er een huldigingsavond in het Cornelius Broerehuis met medewerking van het kunst-ensemble "De Trekvogels". 15 Oktober verliet hij het S.F.L. met een gerust hart, na het presidium te hebben overgedragen aan P. Corver⁴³

---

³² "St. Franciscus Liefdewerk", 1 maart 1925, p. 50

³³ "St. Franciscus Liefdewerk", mei 1925, p. 65.

³⁴ "St. Franciscus Liefdewerk", mei 1925, p. 68

³⁵ "St. Franciscus Liefdewerk", juni 1925, p. 78.

³⁶ "St. Franciscus Liefdewerk", februari 1926, p. 44.

³⁷ "St. Franciscus Liefdewerk", februari 1926, p. 44.

³⁸ "St. Franciscus Liefdewerk", februari 1926, p. 46

³⁹ "St. Franciscus Liefdewerk", april 1926, p.62.

⁴⁰ "St. Franciscus Liefdewerk", april 1926, p.62

⁴¹ "St. Franciscus Liefdewerk" juni 1926, p. 79.

⁴² "St. Franciscus Liefdewerk" juli 1926, p. 85.

⁴³ "St. Franciscus Liefdewerk", november 1926, 4^e jaargang, pp. 17-18.

De jaren 1927-1929.

Zondag 13 februari 1927, feest van de Verschijning van O.L. Vrouw te Lourdes, deden op Wittenburg 11 jongens hun opdracht aan Maria. P. Bos, Rector van de Paters SCJ op Keizersgracht, hield de feestpreek. Hij sprak zijn oude vrienden hartelijk aan. Pater Nieland spoorde de nieuwe en de oude Congreganisten (en hun ouders) aan, de zaterdagavond vrij te houden voor de oefeningen ter ere van Maria. Evenals bij de Eerste Communie was Pater Hovers, subdiaken en een Broeder draaide een film.⁴⁴

Hier blijkt hoe heel de gemeenschap van de Keizersgracht verbonden was aan het S.F.L.

Het "St. Franciscus Liefdewerk" publiceerde in het nummer van mei 1927 een artikel van P. Bos, geestelijk adviseur, bij gelegenheid van het eerste lustrum van de oprichting van de St. Jozef-Gezellen-Vereniging. Oud-Rector van Kampenhout nam het initiatief in 1922. Dank wordt gebracht aan de eerste vice-praeses (plaatsvervangend geestelijk adviseur) kapelaan Mol en zijn opvolger kapelaan Dessing.⁴⁵

Het feest werd ingeluid met een triduum, geleid door P. Corver. Zondag 1 mei werd de H. Mis opgedragen door P. Bos, geestelijk adviseur. 's Avonds deed hij een plechtig Lof met assistentie van de Paters van Stekelenburg en Hovers. Allen genoten van de feestpredicatie van Pater Stekelenburg, voorlopig directeur van de afdeling Bloemengracht en van de mooie zang van het jongenskoor van deze afdeling.⁴⁶

Op 10 juni 1927 vierde afdeling Wittenburgergracht zijn tweede lustrum, of haar 10 jarig bestaan. "St. Franciscus Liefdewerk" plaatste een historisch overzicht. Het huis werd 10 juni 1917 ingezegend door de Zeer Eerwaarde Heer Holiërhoek, waarnemend deken van Amsterdam. Men herinnert hoe Rector van Kampenhout en Mijnheer Cuntz op Wittenburg kwamen wonen om beter voor de jongens te kunnen zorgen. Rector van Kampenhout werd gedurende enkele maanden opgevolgd door P. Bos. Toen kwam P. Corver. Ook hij ging na anderhalf jaar⁴⁷

Zondag 17 juli werd in de schoolafdeling van de grote jongens een missieclub "St. Franciscus Xaverius" opgericht. In de eerste vergadering werd door de jongens zelf een bestuur gekozen.⁴⁸

In 1927 werd P. Bos als Rector van Keizersgracht opgevolgd door P. Corver.

In 1929 ging bij decreet van Mgr. Aengeniet de Parochie van de H. Anna op de Eilanden te Amsterdam over aan de Priesters van het H. Hart. In juni werd P. Th. Van der Peet door de Deken van Amsterdam als pastoor geïnstalleerd. Ook het St. Franciscushuis op Wittenburgergracht was gevestigd op de Eilanden. Toen P. Corver in dit zelfde jaar tot kapelaan van de St. Anna werd benoemd, werd hij als president-directeur opgevolgd door P. Went en als Rector van de gemeenschap door P. Nieland. P. Went stuwde met inzet van zijn gehele persoon het werk krachtig voort.

In november 1929 volgde P. C. Kokke P. van Stekelenburg op als directeur van de afdeling

---

⁴⁴ "St. Franciscus Liefdewerk", maart 1927, p. 55.

⁴⁵ "St. Franciscus Liefdewerk", mei 1927, p. 65.

⁴⁶ "St. Franciscus Liefdewerk", juni 1927, p. 77.

⁴⁷ "St. Franciscus Liefdewerk", juni 1927, pp. 73-74.

⁴⁸ "St. Franciscus Liefdewerk", augustus 1927, p. 95

Bloemgracht.⁴⁹

De jaren 1930-1931. Een vierde St. Franciscushuis wordt opgericht.

Op instigatie van de Bisschop van Haarlem stichtte P. Went een diocesaan bestuur van alle St. Franciscus Liefdewerken in het Bisdom. In maart 1933 werd het tweemaandelijks tijdschrift van het "Centraal Verband" opgericht, dat de naam kreeg: "De S.F.L. Schakel".

Volgens "Cor Unum" van januari 1930 bestond de gemeenschap van de Keizersgracht in Amsterdam toen uit de volgende personen:

P. Nieland, Rector en directeur S.F.L. Wittenburg.

P. Went, 1^e raadslid en President-directeur Voorburgwal.

P. A. Richters, 2^e raadslid.

P. C. van Stekelenburg.

P. C. Kokke, directeur S.F.L. Bloemgracht.

De Broeders Stanislaus Kloosterman en Albertus van Eindhoven.⁵⁰

"Cor Unum" van mei 1930 publiceerde een klein artikel over het koperen feest van het S.F.L. op de Wittenburgergracht: *Het koperen feest, dat zondag luisterrijk werd ingezet met een plechtige Hoogmis, opgedragen door de Deken van Amsterdam, Dr. G. van Noort, vond gisteren zijn hoogtepunt in een feestavond die Mgr. Aegenent, Bisschop van Haarlem met zijn tegenwoordigheid vereerde. Deze celebreerde om kwart over zeven een plechtig Lof, geassisteerd door P. Went en pastoor Th. V.d. Peet. P. Nieland was ceremoniaris. Een jongenskoor voerde de gezangen uit.*

Daarna werd een welkomstlied gezongen en P. Went wenste de Bisschop hartelijk welkom. Toen verscheen de mondharmonicaclub van de Bloemgracht en bracht een potpourri die een Amsterdamse jongen hoog aan het hart liggen ten gehore. Op het muzikale nummer volgde een voordracht op het S.F.L. Rond half elf stond de Bisschop op en hield een korte afscheidstoespraak.⁵¹

Een vierde afdeling werd opgericht in de St. Willibrordusstraat, waar Mgr. van Oort, Deken van de stad, op 31 oktober 1931 de kapel inzegende. P. Reese werd de eerste directeur. Het bleek een moeilijk operatieterrein in deze omgeving. Het maatschappelijk peil van de jongens, die men bereiken wilde, maakte het contact zeer moeilijk; de meesten van hen bezochten de openbare school. Daarbij wreekte zich het tekort aan leiders.

Alles geschiedde nu in samenwerking met de Katholieke jeugdbeweging. Een ingrijpende gebeurtenis was verder het aanwerven van leidsters voor de kleinste jongens, die, naar de ervaring uitwees, beter aan haar zorgen konden worden toevertrouwd.⁵²

In 1931 verliet P. Kokke de afdeling Bloemgracht. Hij werd kapelaan aan de Hippolytuskerk in Delft, waar de Congregatie een nieuw huis geopend had. Hij werd opgevolgd door P. Vereijken. Een goed geslaagde fancy-fair die in Amsterdam gehouden werd, gaf naast een goed financieel resultaat ook meer bekendheid en waardering voor het S.F.L.⁵³

---

⁴⁹ "Cor Unum", Tijdschrift voor de Priesters van het H. Hart in Nederland en de Missies", januari 1930, p. 21

⁵⁰ "Con Unum", januari 1930, p. 21.

⁵¹ "Cor Unum", mei 1930, p. 17-18.

⁵² "50 Jaar strijd om een jongensziel", p. 29.

⁵³ "Overzicht van de Nederlandse Provincie 1931" toegevoegd aan "Cor Unum" van 1930 pp. 9-10.

De jaren 1932-1936.

Over het werk van het S.F.L. publiceerde: "Eigen Reeks" III, 1933, tijdschrift van de Nederlandse Provincie, opgericht in 1932 ter vervanging van "Cor Unum", het volgende jaaroverzicht van **1932**.

Afdeling Voorburgwal. Directeur P. Went.

Buiten 2 bekerings hebben 11 jongens hun Eerste Communie gedaan; is er tweemaal een opdracht geweest van de "vakjongens" in de Maria-Congregatie; zijn er weer meditaties voor ouders in eigen kapel gehouden met bevredigende opkomst. Ook is er een triuum ter voorbereiding op het kerstfeest gegeven aan de ouders met grote toeloop en dankbare priesterlijke voldoening. Bovendien was één van de heren medewerkers 25 jaar verbonden aan het S.F.L., voor wie het gouden kruis aangevraagd en verkregen werd. Verder is P. Kwanten als assistent verbonden aan de Voorburgwal en doet zeer verdienstelijk werk. De St. Jozef Gezellenvereniging die haar leden boven de 18 jaar uit het S.F.L. rekruteert, is in het afgelopen jaar gegroeid tot ongeveer 60 jongens uit de huizen Voorburgwal en Wittenburg.

Afdeling Bloemgracht. Directeur P. Vereijken.

Mooie successen weden er geboekt met de ongeveer 160 jongens. Een vader van een van de jongens ontving het doopsel en werd tot de Eerste Communie toegelaten. Van een andere jongen werd de moeder gedoopt, terwijl ze met haar man samen de Eerste Communie deed. Twee kinderen, een jongen van 12 en zijn zus van 11 werden gedoopt en deden de Eerste Communie. Een gezin van 5 personen kwam weer tot de Kerk terug, terwijl meerderen in de loop van het jaar weer hun plichten gingen vervullen. Buiten dit alles deden 25 jongens hun Eerste Communie. De Mariacongregatie vierde in december feestelijk haar eerste lustrum.

Afdeling Wittenburgergracht, Directeur P. H. Nieland.

7 Jongens deden hun Eerste Communie, terwijl nog een jonge man van ongeveer 20 jaar in de Kerstnacht zijn Eerste Communie deed, nadat hij enige dagen tevoren gedoopt was. In september herdacht deze afdeling haar 15 jarig bestaan. Meerdere ouderavonden en een mooie Kerstavond verzorgd door de jongens zelf hebben een verrassende uitwerking gehad op tot nog toe ontoegankelijke gezinnen. Deze afdeling telt ongeveer 120 jongens. Verblijvend is dat ook de vaderavonden, wegens slecht bezoek ruim een half jaar geleden afgeschaft, op verzoek van de vaders zelf weer goed worden bezocht.

Afdeling Willibrordusstraat. Directeur P. Reese, die nog in een heel moeilijke begin periode verkeert.

Het aantal jongens was op het eind van het jaar niet groter dan in het begin van het vorige. Er werden enkele ouderavonden georganiseerd maar met weinig assistentie. Grote opkomst op Goede Vrijdag voor de Kruisweg en op het H. Hartfeest. Sinds enkele maanden is men begonnen met een boekbinderij waarvoor veel animo bestaat. De toneelclub heeft nog geen resultaten opgeleverd. Muziek wordt er genoeg gemaakt. Bij het eenjarig bestaan van de fanfare heeft men een muzikale wandeling door de stad gemaakt. Tevens heeft men een

jeugdemonstratie van een parochie met muziek begeleid. Het korps telt jongens van 12 tot 15 jaar.⁵⁴

Over **1933** is er een overzicht in "Eigen Reeks" V.

Afdeling Voorburgwal.

Het aantal jongens, die geregeld het Patronaat bezoeken, was op het eind van het jaar gestegen tot ongeveer 125. Wanneer ook minder trouwe bezoekers worden meegeteld, kan dit getal ongeveer met 50 worden vermeerderd. Niet hierbij gerekend zijn de jongens van boven de 18 jaar van de St. Jozef Gilde.

11 Jongens deden hun Eerste Communie, terwijl er 29 het Vormsel ontvingen. In de meimaand deden 40 "vakjongens" hun opdracht in de Maria-Congregatie. De vader van een van de jongens werd gedoopt.

In het voorjaar werd het 25-jarig bestaan van de afdeling gevierd. De eigenlijke datum was december 1932.⁵⁵

Een van de heren medewerkers was 25 jaar verbonden aan het S.F.L. Aan de jubilaris werd het erekruis "Pro Ecclesia et Pontifice" geschonken.⁵⁶ Dit zelfde voorrecht viel ook te beurt aan een van de zelatrices.

In de loop van het jaar ontving de kring van zelatrices een bemoedigend schrijven van Pater Generaal.

Op toneel-gebied wisten zowel de schoolafdeling als de "vakjongens" iets goeds te brengen. Opgevoerd werd: "Beeldekens uit het leven van St. Franciscus van Assisi" van Michel de Ghelderode.

De verschillende clubs: schaak, dam, kaart, slöjd (Zweedse onderwijs methode), fietsclub enz. waren steeds in actie. Meerdere uitstapjes werden gemaakt. De wekelijkse vaderavonden werden betrekkelijk goed bezocht. De medewerking van de ouders was over het algemeen genomen goed. In de loop van het jaar werden ook voor vaders, "vakjongens" en gezellen lezingen gegeven door uitgenodigde buitenstaanders. Zoals elk jaar werden ook de Lijdens- meditatieën gegeven voor de ouders.

De gang, de grote zaal en de kapel werden geschilderd. Midden juni ging P. Kwanten de Voorburgwal verlaten, omdat hij directeur benoemd was op Wittenburg.⁵⁷ P. Klomp-Alberts kwam in zijn plaats en werd belast met de zorg voor de afdelingen van de schooljongens.

Afdeling Bloemgracht.

Als geregelde bezoekers stonden ruim 150 jongens ingeschreven. In de laatste maanden is het aantal nog toegenomen. In juli jonden 13 jongens in de eigen kapel worden toegelaten tot de Eerste Communie, waarvan er daags te voren 4 waren gedoopt. In november werden 18 jongens gevormd. Voor de twee hoogste afdelingen bestaat er een Maria-Congregatie

---

⁵⁴ "Eigen Reeks" III, 1933, pp. 52-54.

⁵⁵ Volgens "De Schakel", mei 1933, werd dit feest gevierd op 23 april in intieme kring. 's Morgens plechtige H. Mis door alle aanwezigen gezongen. Na afloop feestelijk ontbijt. 's Middags 3 uur filmvoorstelling over Lief en Leed in de voetbalwereld voor de kleine jongens. 's Avonds om half acht grote toneeluitvoering.

⁵⁶ Het gaat hier over de Heer E. Bührmann, die gedurende 25 jaar een getrouwe medewerker was geweest. Als jongeman leerde hij door zijn vader, een van de stichters van het S.F.L. in Amsterdam, deze instelling kennen en bleef die trouw dienen. Cf.: "De Schakel" maart 1933 blz. 13

⁵⁷ "De Schakel" van juli 1933 plaatste een zeer waardeerend woord over zijn werk in het S.F.L. Op het afscheidsfeest bleek hoe zeer geliefd hij was.

met 50 trouwe leden en 10 adspirant-leden. Op zondagmorgen 13 augustus was er een bedevaart naar Heiloo.

De grotere jongens kunnen zich ontspannen door kaarten en biljarten, zang, mondorgel en toneel; voor de schooljongens bestaan een figuurzaagclub en een mondorgelclub, terwijl ook enkelen door een cursus boekbinden praktisch leren werken.

Een aantal jongens ontvingen liturgisch onderricht zodat op Hoge Feestdagen gecelebreerd werd met assistentie van 9 misdienaars.

De ouderavonden die vier of vijf keer per jaar plaatsvinden werden door ongeveer 160 ouders bezocht. De meditatie in de Vastentijd werden door 60 ouders bezocht.

Afdeling St. Willibrordusstraat.

Waren er in het begin van 1933 een 40 jongens, nu zijn er 79. Ze zijn volgens leeftijd over vier afdelingen verdeeld, die ieder door 3 heren medewerkers worden geleid. Ze hebben allen hun recreatie en clubavond: boekbinden, kartonnage en figuurzagen. De blokfluitclub gaf voor het eerst een uitvoering en de fanfare werd ondergebracht in de parochiële Harmonie. Twee families die slechts wettelijk gehuwd waren, trouwden voor de Kerk. Een vader die door dronkenschap zijn gezin ongelukkig maakte, kwam van de drank af.

Afdeling Wittenburgergracht.

Het aantal ingeschreven jongens bereikte het getal 150, waarvan er de laatste maanden 125 tot 130 getrouw opkomen. Elke week werd er nagegaan welke jongens trouwer konden komen en daarna thuis bezocht. Een succes werd de voorbereiding van de Congreganisten op het 75-jarig jubileum van O.L. Vrouw van Lourdes, 11 februari. Aan de Stille Omgang namen 40 jongens en verscheidene ouders deel. Rond Pasen deden 12 jongens hun Eerste Communie in de St. Anna kerk. Het huis werd ook verrijkt met een Gezellenafdeling die al 22 leden telt. Twee volwassenen werden gedoopt. Midden juni verliet P. Nieland de Wittenburgergracht. Hij werd als directeur opgevolgd door P. Kwanten, omdat hij President-directeur was benoemd van het S.F.L. in Rotterdam.⁵⁸ Als geschenk kreeg hij een gratis reis naar Lourdes. Tegelijk werd hij als opvolger van P. Finke Missieprocurator benoemd en Rector van de gemeente van de Walenburgerweg.

Drie maal in het afgelopen jaar ging de mond-accordeon-club op concours en behaalde drie eerste prijzen en drie tweede. Ook de Missieclub begon dit jaar met nieuwe moed. Op het eind van de maand september werd onder de grote jongens een club opgericht met de naam "De Voorwaartsen", die na verloop van tijd als proef zullen dienen voor de nieuw opgerichte Kruisridders van de K.J.C.

In de Vastentijd voerden de jongens voor een volle zaal op: "de Laffe Bedevaarder" en een klein "Franciscusspel". En als slot van het jaar voerden ze het Kerstspel op: "Kerstnacht schoner dan de dagen". Op kerstnacht waren in de kapel ruim 300 mensen.⁵⁹

Ook over het jaar **1934** is er een overzicht van het S.F.L. in Amsterdam in "Eigen Reeks" VII.

Het begint met een *toelichting*.

P. Reese verliet 10 oktober 1934 zijn werkkring in het S.F.L. en vertrok als missionaris naar Brazilië. P. Klomp-Alberts, die het werk van P. Reese ad interim waarnam werd 31 oktober verplaatst naar de parochie Katendrecht te Rotterdam. De twee vacatures werden bezet door P. J. Belt. In plaats van Br. Stanislaus Kloostermans, die in het begin van de vesting

---

⁵⁸ Het S.F.L. begonnen in 1923 los van de SCJ werd rond 1928 overgenomen.

⁵⁹ "Eigen Reeks" V, 1934, pp. 64-71

Amsterdam hier werkzaam was geweest in het S.F.L. werd op 9 september verplaatst naar Delft. Br. Romanus Keukens kwam daarom naar Amsterdam.

Werkzaamheden.

Het S.F.L. neemt de eerste plaats in. Het wordt waargenomen door P. Went, President-directeur en P. Vereijken, P. Kwanten en P. Belt als directeuren van de diverse huizen. Hierover onderstaande verslagen.

Fungerend in het diocesaan- en districtsbestuur van de Haarlemse Katholieke Jongens Centrale (K.J.C.), was P. Went evenals verleden jaar weer actief o.a. door het geven van cursussen voor jeugdleiders. Ook P. Kwanten hield in een van de cursussen een voordracht over de godsdienstige vorming van de jongens.

Triuums werden gepreekt door P. Went, P. Kwanten en P. Belt. Lijdens-meditaties werden gegeven door P. Mulleners, Rector communiteit klooster Keizersgracht, P. Went en P. Klomp-Alberts.

Afdeling Voorburgwal. Directeur P. Went.

Het aantal jongens is gestegen: momenteel 143 plus 47 gezellen, die hoewel voortgekomen uit het S.F.L. toch een heel zelfstandige organisatie vormen. Goed werkende onderafdelingen zijn: twee Maria-Congregaties: een van 14-18 en een andere van 18-25 jaar: Twee zangclubs, vier toneelclubs; een fluitclub, een mondorgelclub; verder dam, zaag-biljart-, pingpong-, schaaksclubs; E.H.B.O; Esperanto etc.

De ouderavonden vinden steeds grote aftrek; de vaderavonden worden trouw bezocht. Ook de kerkelijke oefeningen, waarbij ouders uitgenodigd waren, werden door hen flink en trouw bijgewoond. Aan de "Stille Omgang" namen zelfs een aantal niet-katholieke vaders deel. Sinds een jaar wordt een Benjaminafdeling door dames geleid tot grote tevredenheid en met succes.

Afdeling Bloemgracht. Directeur P. M. Vereijken.

Hoewel door de drukkende financiële zorgen alle uitgaven sterk besnoeid moesten worden, konden we geen achteruitgang van de opkomst waarnemen. Op het eind van het jaar telde het patronaat Bloemgracht ongeveer 200 ingeschreven jongens.

Op de 52 zondagen van het jaar werden in totaal 8518 assistenties in de H. Mis genoteerd; dit is 163 jongens per zondag. Op 22 april deden 19 jongens in eigen kapel hun Eerste Communie; vier van hen werden kort te voren gedoopt. De feestdag van Christus Koning was voor het patronaat een dag van bijzondere betekenis, daar met toestemming van de Bisschop, verlof werd gegeven in de toekomst van 's morgens tot 's avonds aanbidding te mogen houden. Voor jongens van 14 jaar bestaat er een Maria-Congregatie, die zeer trouw wordt bezocht. Bovendien voor jongens boven de 16 jaar bestaat er nog een retraiteclub, die 25 leden telt, waarvan er dit jaar 18 in Bergen op retraite zijn geweest. In de loop van het jaar werden er 10 jongens van de openbare naar de katholieke school overgeplaatst. De mondorgelclub mocht meerdere malen naar buien optreden. Van het figuurzaagwerk kon in het voorjaar weer een tentoonstelling gehouden worden. De vasten-meditaties voor de ouders werden druk bezocht. De wekelijkse vaderavonden werden gemiddeld door 22 vaders bezocht. Sedert september wordt iedere avond gedurende een half uur een bespreking gehouden, waarin beurtelings de Bijbelse geschiedenis en de Encycliek over de christelijke opvoeding van de jeugd behandeld wordt. Van een vragenbus over dit laatste onderwerp wordt geregeld gebruik gemaakt.

Afdeling Wittenburgergracht. Directeur P. Kwanten.

Ongeveer 150 jongens maakten zondags geregeld de godsdienstoefeningen mee. 43 Jongens deden dit jaar op 4 verschillende datums hun Eerste Communie. Gemiddeld bezochten 45 jongens tussen 14-17 jaar de oefeningen van de Maria-Congregatie. Als voorbereiding op het feest van Christus Koning werd er een triduum gehouden. Op de feestdag zelf was er tevens aanbeddingdag. Dit jaar ontvingen 14 jongens en 2 moeders het H. Doopsel, terwijl ook 2 paar ouders een kerkelijk huwelijk sloten. Op 5 augustus kwam, P. Winkeler, oud-medewerker van het huis, zijn eerste plechtige H. Mis opdragen.⁶⁰

Aan het einde van het jaar voerden de jongens het toneelspel op: "Waar de sterre bleef stille staan" als voorbereiding op het kerstfeest. Op die dag telde men 170 jongens, 23 gezellen en 75 ouders. Ondanks dit alles zijn er toch nog een 50 tal die niet geregeld 's zondags naar de H. Mis komen. Ook zijn er ouders die niet willen meewerken.

In het oosten van de stad: de "Indische buurt" werd een klein filiaaltje begonnen. Daar werkten een paar heren medewerkers onder 20-25 jongens, die tot nu toe een zaaltje hebben in het patronaat van de parochie. In totaal waren er dit jaar 15 medewerkers.

Afdeling Willibrordusstraat. Directeur P. J. Belt

Het aantal jongens is erg toegenomen, zodat er nu 90 zijn ingeschreven, waarvan de laatste maanden van het jaar elke zondag 70 getrouw opkomen. Met het aantal jongens groeide ook het aantal werkende vrijwilligers, waaronder 4 dames, die woensdag- en zaterdagmiddag de kleine schooljongens de eerste beginselen van de godsdienst leren. Begin april werden er 4 kinderen gedoopt en 2 moeders keerden terug naar de kerk.

Van 9-15 augustus zijn er 20 jongens onder leiding van de heren gaan kamperen. Op 7 oktober werd een afscheidsfeest gehouden voor P. Reese, die als missionaris naar Brazilië gaat vertrekken. De opkomst was groot, ook 10 oktober aan de boot. Vanaf 11 oktober zette P. Klom-Alberts met ijver het werk voort, totdat hij 31 oktober werd benoemd voor het jeugdwerk in de parochie Katendrecht te Rotterdam. 1 Oktober werd P. Reese als directeur opgevolgd door P. Belt.

Iedere zondagmorgen houden de heren vrijwilligers met de directeur een kwartier aanbedding om Gods zegen af te smeken over het werk.⁶¹

De "Schakel" 1934.

Zoals ook in de eerste jaargang publiceerde: "De Schakel" een interessante geschiedenis van het S.F.L. in Amsterdam.

In het nummer van mei 1934 vinden we een verslag van de jaarvergadering van het "Centraal Verband", die met P. Went als voorzitter gehouden werd 16 maart in het St. Franciscushuis Voorburgwal te Amsterdam. P. Went sprak over de speciale S.F.L.-leiderscursus, die reeds voorbereid wordt, om in het najaar gehouden te kunnen worden. Deze cursus kan gevolgd worden door personen die het diploma van de algemene jeugdleiderscursus hebben behaald. Hij vroeg ook te proberen het aantal abonnees van "De Schakel" te vermeerderen en het aantal inzenders.

Verder wordt er in dit nummer uitleg gegeven over de organisatie van de Gezellenvereniging.

---

⁶⁰ P. H. Winkeler werd 31 oktober 1907 geboren in Amsterdam en werd 15 juli 1934 priester gewijd.

⁶¹ "Eigen Reeks", VII, pp. 64-72

In het nummer van juli lezen we dat de retraites gehouden buitenshuis tot nu toe niet veel hebben opgeleverd. Met stelt voor het te proberen met retraites binnenshuis.

In het nummer van september wordt gesproken over een artikel geplaatst in het "Katholieke Amsterdamse Studie Blad" geschreven door de secretaris van de afdeling Bloemgracht. Hierin doet de schrijver een klemmend beroep op de actieve medewerking van de katholieke Amsterdamse studenten aan het S.F.L.

In dit nummer staat ook een klein artikel over de eerste H. Mis van P. Winkeler ex-lekenmedewerker in de kapel van Wittenburgergracht.

In het laatste nummer van de tweede jaargang lezen we dat op vrijdag 21 december, te Amsterdam, op Voorburgwal er een algemene ledenvergadering werd gehouden onder voorzitterschap van P. Went.

Men maakt ook melding van het feit dat in de afdeling Voorburgwal te Amsterdam er een actie is om oude Roomse gebruiken weer te doen herleven o.a. Adventskrans en Kerstkribbe.

Over het jaar **1935** is er een overzicht in "Eigen Reeks" 8.

Afdeling Voorburgwal.

Ondanks de sterke besnoeiingen op financieel gebied heeft het werk in het afgelopen jaar niet noemenswaard geleden. Had men in 1930 nog 5.200 gulden voor de exploitatie van deze afdeling, momenteel is na 5 jaar de bezuiniging zo sterk doorgevoerd dat het afgelopen jaar slechts 2.900 gulden heeft gekost. Het aantal jongens is nog steeds in groeiende lijn: 143 S.F.L.- jongens en 47 Gezellen. Voor deze laatsten is er in het afgelopen jaar een grote verandering in hun huisvesting ten goede gekomen.

3 Jongens deden hun Eerste Communie. Een aanwinst was dat voortaan eens per maand een gezongen H. Mis wordt opgedragen, waaronder algemene communie con de Congreganisten, die 90 in getal zijn.

Ouderavonden werden er 8 gehouden met bevredigende opkomst. De vaderavonden bestaan nog, maar het effect is niet noemenswaardig.

Bijzonder werk is er dit jaar van gemaakt om traditionele gezinsgebruiken weer te doen inburgeren.

Ondanks de bezuinigingen had alles een normaal verloop. Zelfs zijn we door een familie in staat gesteld om dit jaar weer onze jongens een week naar buiten te laten gaan. Een goed geslaagde fancy-fair bracht ruim 700 gulden op. Er werd een begin gemaakt met een eigen tijdschrift voor de Congreganisten, "VOCO" geheten (Voorburgwal, Congreganisten).

Afdeling Bloemgracht.

Het aantal jongens steeg tot bij de 200, die regelmatig de H. Mis en de bijeenkomsten bezoeken. 21 Jongens hebben in het Patronaat hun Eerste Communie ontvangen, waarvan er de dag te voren 7 gedoopt waren. Ook werd het H. Doopsel toegediend aan één vader en twee moeders. Twee huwelijken werden kerkelijk ingezegend. In februari werd een retraite voor vaders gehouden, waaraan 25 vaders deelnamen. Bij deze gelegenheid vond een frappante bekering plaats. Het hele jaar hebben ze trouw de maandelijkse recollectie bijgewoond. Nog 4 vaders hebben in Bergen in juni een gesloten retraite meegemaakt en in augustus 10 jongens, eveneens in Bergen. Sedert een jaar is het feest van Christus Koning een ware feestdag voor de Bloemgracht, omdat dan de hele dag het Allerheiligste ter aanbedding is uitgesteld. Behalve een groot aantal jongens hebben 24 vaders deelgenomen aan de "Stille Omgang".

Toneelclub, mondorgelclub en figuurzaagclub hebben dit jaar heel wat gepresteerd. Van het figuurzaagwerk werd een tentoonstelling gehouden.

In het afgelopen jaar werd ook een filiaal van het S.F.L. begonnen in plan West, wat valt onder de Bloemgracht. Men is daar begonnen met 9 jongens. Op het ogenblik zijn er 25 jongens die regelmatig de H. Mis bijwonen.

Afdeling Wittenburgergracht.

Het aantal ingeschreven jongens was 200. Hiervan komen er getrouw 's zondags gemiddeld 155. 29 Jongens deden hun Eerste Communie. Vijf ouderparen maakten hun huwelijk in orde. Een vader en een moeder en 3 jongens werden gedoopt. Een retraite voor vaders had plaats in eigen patronaat waaraan 30 mannen deelnamen. De hoogste opkomst bij de ouderavonden was 180 personen. De congregatie-avonden waren uitstekend: geregeld minstens 45 jongens van 13-17 jaar. De Gezellen-vereniging telde 30 goede leden. Gemiddelde opkomst op de verplichte dagen was 25 leden. De aparte congregatie voor hen werd geregeld door 20 gezellen bezocht.

Buiten dit alles op Wittenburg is er ook een filiaal tot stand gekomen in de Indische Buurt. Er is een eigen houten gebouw in de Verlengde Valentijnkade met 3 flinke lokalen waar 33 jongens hun gezellige avonden doorbrengen: het "Don-Boscohuis" geheten. Begin december werden er 2 jongens gedoopt.

In totaal zijn er 22 medehelpers.

Afdeling St. Willibrordusstraat.

Bedroeg het aantal jongens in 1934 reeds 90, thans telt deze afdeling ruim 120 jongens. Voor het eerst werden in het afgelopen jaar lijdens-meditaties gegeven. De opkomst zowel van de jongens als van hun ouders was buiten verwachting.

Op 28 april deden 11 jongens hun Eerste Communie. Op 2 juni was een wandeltocht over 25 km. uitgeschreven voor alle patronaten van het S.F.L. Hieraan deden 160 jongens mee. Twintig jongens deden 16 juni hun Plechtige Communie. Het aanbiddingsfeest op 23 juni was een van de mooiste dagen van de afdeling.

Men had ook beslag kunnen leggen op een stuk land, waarop de jongens drie maal per week naar hartenlust kunnen voetballen. Van 4-10 augustus gingen ruim 30 jongens en 8 haren bivakkeren in Maartensdijk bij Bilthoven. De jongens zelf hadden voor dit uitstapje gespaard. In september werd de Maria-Congregatie opgericht. Op het feest van Maria Onbevlekt Ontvangenis werd aan 50 jongens het scapulier van O. L. Vrouw van de Berg Carmel opgelegd. Op 22 december werden 8 kinderen en een moeder gedoopt en daags daarna deden 5 hiervan hun Eerste Communie.

De toneelclub, de "Franciscus-spelers", is verschillende malen met succes opgetreden; de blokfluitclub werd in witte pakken gestoken en trad vaak op; eveneens werd een mondorgelclub opgericht. Ook het jongenszangkoor mag er zijn. Met Kerstmis werd de cantate van Winnubst uitgevoerd. Op hoge feestdagen zingt een eigen koor in toeg op het priesterkoor. De ouderavonden werden zeer druk bezocht. Een gevolg van deze avonden is dat 7 jongens naar de R.K. school overgingen en 4 vaders de conferenties en vervolgcursus volgden voor niet-katholieken. Ook werd een pingpong en turn club opgericht. De weldoeners werden ook niet vergeten. Enige avonden werden voor hen georganiseerd.⁶²

---

⁶² "Eigen Reeks", 8, pp. 63-69.

“De Schakel” 1935.

Het nummer van maart plaatste een artikel over de vadersretraite op Wittenburgergracht. *Het was vorig jaar eind oktober, na een buitengewoon geslaagd triduum voor de Congregatie van de vakafdelingen en de gezellen, dat er op Huize “Wittenburg” in de Amstelstad, gedachten zich concentreerden en tot uiting werden gebracht, dat iets in deze vorm ook moest gedaan worden voor de ouders van de jongens. Het stond bij de directeur vast, dat een triduum goed was, maar niet genoeg. Lang bleef die gedachte hem bij, en nam steeds vaster vorm aan. Een tehuis voor werkelozen in de St. Bonifatius Parochie, hem op het idee van een vadersretraite en eventueel voor moeders ook. De directeur dacht alleen te staan met deze gedachte en maakte er geen ruchtbaarheid aan, Gelukkig, op een algemene vergadering van het S.F.L. vernam hij dat ook anderen zijn gedachten deelden. Terstond werd met de verwezenlijking van het plan begonnen. Het vereiste een hele voorbereiding. Vooral onder de bevolking van de eilanden, die nogal stug is. Een lijst van vaders werd opgesteld en de directeur trok op zijn rammelende fiets de straten in van Kattenburg en Wittenburg, klom de nauwe trapjes op, klopte aan en ging vragen om liefhebbers voor dit onbekende. De meesten wisten niet wat het was, maar beschouwden het als een welkome afwisseling in hun eentonig leven van werkloze. De meesten waren bang voor hun stempels⁶³. Maar een brief van de protestantse Algemeen Directeur met de vrijstelling, nam die vrees weg. Een aardig programmatje, liever gezegd dagorde, was samengesteld. Heel eenvoudig, niet te vol:*

9.00 H. Mis.

9.45-10.30 conferentie.

10.30-11.00 recreatie en koffie.

11.00-11-45 catechismus in beeld: 1^e dag het geloof, 2^e dag de geboden, 3^e dag de Sacramenten.

11.45-12.15 recreatie.

12.15-13.00 conferentie.

13.00-13.30 koffiedrinken.

13.30-15.00 recreatie.

15.00-15.45 catechismus in beeld met uitleg.

15.45-16.15 recreatie en thee.

16.15-17.00 conferentie.

17.15-18.00 warm eten.

18.00 avondgebed en naar huis.

De opkomst was buitengewoon, meer dan dertig. Bij zulke dagen behoort een predikant. Nu Pater Corver is er zo een geweest. Dat getuigen na afloop de brieven, die hij van de retraitanten ontving. En wat “De Tijd” en “De Nieuwe Dag” over deze dagen geschreven hebben is niet overdreven.

Ook vinden we er een artikel over de vadersretraite gehouden op de Bloemgracht van 11 tot 14 februari. Niet gelijk op Wittenburg is deze retraite gehouden in eigen huis, maar bij de zusters Auxiliatricen. “De Tijd” van 14 februari plaatste hierover een artikel met als titel: “Broeders, welk geloof hebt gij? Werklozen retraite op de Eilanden”⁶⁴.

---

⁶³ De werklozen moesten iedere dag gaan stempelen.

⁶⁴ “De Schakel”, maart 1935, pp. 8-15.

3 September 1935 stierf Mgr. Aengenent. 16 December benoemde de Paus een nieuwe Bisschop Mgr. Huibers.

De jaren 1936-1940

Over deze jaren zijn er minder gegevens omdat "Eigen Reeks" werd opgeheven. Reeds in 1935 had men gearzeld om door te gaan met de publicatie vanwege economische redenen.⁶⁵

In **1936** werd P. Winkeler van Den Haag verplaatst naar het S.F.L. in Rotterdam. Hij werkte hier tot 1940.

Op vrijdagavond 15 mei van dit zelfde jaar gingen de S.F.L.- leiders naar het St. Franciscushuis in Leiden voor een algemene leidersbijeenkomst.⁶⁶

21 Juni werd de eerste eigen cursus gegeven voor S.F.L.- jeugdleiders. Weliswaar voor de leiders van Den Haag en Leiden. Maar dit betekende toch een roemrijke datum voor het S.F.L.⁶⁷

Op zondag 23 augustus werd P. Went gehuldigd vanwege zijn 12 ½ jarig jubileum als directeur van Voorburgwal, de oudste Amsterdamse afdeling van het S.F.L.: bakermat van het S.F.L. in Nederland. P. Went was ook verantwoordelijk voor de redactie van het tijdschrift "De Schakel" voor de S.F.L huizen in Amsterdam.⁶⁸

In dit zelfde nummer vinden we een statistiek van de werkeloosheid in Nederland vanaf april 1930 tot en met juni 1936.

In maart 1936 waren er 429.000 werkelozen, waarvan 20.074 jonger dan 18 jaar.

In juni 1936 waren er 378.000 werkelozen, waarvan 17.790 jonger dan 18 jaar.⁶⁹

"De Schakel" van maart **1937** publiceerde een artikel over de "Vondelherdenking" op Voorburgwal. Joost van den Vondel werd op 17 november 1587 te Keulen geboren. In 1937 vierde men zijn 350ste geboortedag:

Zonder veel lawaai is de prins onzer dichters ook herdacht bij de Gezellen van het huis O. Z. Voorburgwal 268, op een wijze die doeltreffend bleek omdat ze het succes verwierf dat alleen als succes van een Vondelherdenking mag: de dichter nader te brengen bij ons Nederlands volk, ook onze jongeren.

Op dinsdag 19 januari gaf P. L. van Marrewijk scj ⁷⁰in een gemoedelijke causerie een verslag van Vondelsleven en werkzaamheid. Door het zoeken van aanknopingspunten in de kennis van de plaatselijke omstandigheden wist hij de aandacht van zijn gehoor levend te houden, er o.a. op wijzend hoe Vondel nog op zijn oude dag, van zijn 70^e tot 80^e jaar, daar vlak in de buurt op diezelfde O.Z. Voorburgwal, zijn dagwerk kwam doen op de Amsterdamse Bank van lening, om zo in zijn levensonderhoud te voorzien. En hoe hij in diezelfde tijd nog gelegenheid vond om tal van zijn beste werken te schrijven.⁷¹

In dit zelfde nummer lezen we:

---

⁶⁵ "Eigen Reeks", 8, blz.2.

⁶⁶ "De Schakel" 1936, juni, p. 50.

⁶⁷ "De Schakel" 1936, september, pp. 56-57.

⁶⁸ "De Schakel" 1936, november, pp. 73-74.

⁶⁹ "De Schakel" 1936, november, pp. 76-77.

⁷⁰ P. L. van Marrewijk was leraar Nederlands in het Juvenaat te Bergen op Zoom.

⁷¹ "De Schakel" 1937, maart, pp. 20-21.

Dezer dagen vierde de Gezellenvereniging Voorburgwal haar derde lustrum. Een buitengewone feestviering met een markant verloop. Zowel in het voorafgaande triduum als op de viering zelf. Deze begon met een plechtige H. Mis, waarin door het Gezellenkoor de driestemmige Mis van Perosi werd uitgevoerd. In de middag een grote, kolossaal bezochte jubileumherdenking. 's Avonds een feest avond onder elkaar. De volgende dag een feestavond voor de ouders en de verloofden. En tot slot een avond voor alle oud-leden. Zo dikwijls is er al in onze kring op vergaderingen of in ons tijdschrift gesproken over nazorg. We menen hiermee een middel gevonden te hebben. Een prettige stemming heerste er en groot was de vreugde bij het weerzien na zoveel jaren van de jongens, nu huisvaders van grote gezinnen en van de S.F.L.- leiders die ook uitgenodigd waren.⁷²

Over **P. Belt** als directeur afdeling Willibrordusstraat lezen we in "50 Jaar strijd om een jongensziel":

In deze periode (1937-1938) werd, bij alle uitbreiding van het S.F.L. de financiële positie steeds zwakker. De leiding zag zich genooddaakt afdeling Willibrordusstraat op te geven. Maar P. Belt kon het niet over zich verkrijgen zonder meer zijn jongens in de steek te laten en de met zoveel opoffering verkregen resultaten prijs te geven. Hij vroeg en kreeg toestemming zijn afdeling te behouden op voorwaarde, dat ze haar eigen lasten zou dragen.. P. Belt ging aan het werk. Hij kreeg steun van de pastoors Filbry, Hosman en de Rooy, verhuisde naar een goed koper pand in de tweede Jan van der Heijdenstraat en slaagde er volkomen in zijn afdeling op een gezonde financiële basis te plaatsen. Hiermee was deze gered, maar tevens betekende dit een kentering in het gehele financiële beleid van het S.F.L. Want wat P. Belt in zijn afdeling als mogelijk had bewezen, kon hij wellicht in het gehele liefdewerk realiseren. Het lag voor de hand dat hij daartoe opdracht kreeg. Deze taak leek een wanhopige. Er waren niets dan schulden en tekorten. Maar P. Belt liet zich niet ontmoedigen. Na een noven in alle huizen, op zijn verzoek gehouden, ging hij aan het werk. Hij kreeg de goedkeuring voor een bezuinigingsplan, reisde het land af, versterkte de groep zelatrices en stond zelf week na week op de preekstoel. Volle collecteschalen en duizenden weldoeners van elk formaat vormden de oogst. De onkosten van de huizen werden krachtig omlaag gebracht zonder schade aan het werk, want wat tevoren betaald moest worden, kreeg P. Belt nu gratis. De grote krachtproef kwam tot slot. Het huis op de Bloemgracht verloor zijn dak en vroeg onverwijld om een kostbare restauratie, die heel het saneringswerk te niet dreigde te doen. Maar nu kwam de Voorzienigheid op verrassende wijze tussenbeide. De film "Boys Town" werd in Amsterdam verwacht. Zij handelt in een jongenshuis, gesticht en geleid door een Amerikaanse priester. Jongens die door allerlei omstandigheden de steun van het geloof missen of de juiste leiding ontberen en van wie er velen ten gronde dreigen te gaan, worden er gevormd en opgevoed tot voortreffelijke mensen in de maatschappij. P. Belt stelde zich in verbinding met de directie van Metro Goldwyn Mayer en wist van haar gedaan te krijgen, dat hij in alle bioscopen van het concern, na de film, mocht collecteren voor het S.F.L., de "jongensstad" van Amsterdam, die financieel met de ondergang bedreigd werd. Bovendien zouden twee bioscopen de gehele opbrengst van hun voorstelling in de kas van het S.F.L. storten. Twee en twintig weken draaide de film in Amsterdam en al die tijd stonden de leiders, leidsters, zelatrices met hun collectebussen bij de uitgang van de bioscopen. Het S.F.L. was gered. Niet alleen kon het huis aan de Bloemgracht zijn noodzakelijke verbouwing krijgen, maar ook op Wittenburg werden verbeteringen

---

⁷² "De Schakel", 1937, maart, pp. 36-37.

aangebracht. Bovendien had Amsterdam het S.F.L. leren kennen en was overal sympathiek geworden.⁷³

Afscheid P. Went.

“De Schakel” van augustus 1938 publiceerde het volgende artikel:

Pater A. Went scj is benoemd tot rector van het “Gemeenschapsoord” te Baarn.

Het was in het jaar 1924, dat we te Haarlem op de tweede verjaardag van het Diocesaan Verband van St. Franciscusliefdewerken kennis maakten met de toen pas benoemde directeur van Amsterdam I, Pater A. Went scj. Hij stak nog wat schraaltjes in zijn vel; een opvallende hoge boord- van Redemptoristensnit- omheinde, nauwsluitend als een halssieraad uit Bali, zijn magere nek.

Hij was pas uit Bergen op Zoom gekomen, waar hij 6 jaar leraar was geweest. Aan de Voorburgwal volgde hij de gevierde Rector van Kampenhout op, die met zijn uitgebreide en veelsoortige have,- waaronder zijn vermaarde aap- naar het Wittenburgse Franciscushuis verhuisd was. Het is altijd lastig een beroemde voorganger te hebben.

Voor P. Went was het dan ook allesbehalve een sinecure, Rector van Kampenhout te moeten opvolgen. Hij wist sympathie te winnen door zijn arbeidslust en ongeveinsde vriendschap. Hij wist het werk van de leken te stimuleren en te waarderen.

We willen niet diep grasduinen in de Amsterdamse en Diocesane S.F.L. geschiedenis.

Terwijl de Amsterdamse S.F.L.- geschiedenis, mede door zijn arbeid, menig roemrijke bladzijde erbij kreeg, dommelde – na Rector van Kampenhout 's benoeming tot pastoor- het Diocesaan Verband langzaam, maar heel zeker in.

Wijnen Mgr. Aengenot droeg in 1929 aan P. Went op, het ingedommeld Verband uit zijn lethargische rust te porren. Mgr. stelde een nieuw bestuur samen onder voorzitterschap van P. Went.

Diens sjouw-natuur kon zich nu weelderig ontplooien; hij reisde in korte tijd alle S.F.L.- directeuren af en confereerde in heel het diocees. Men kon hem in die dagen vaak op de perrons ontmoeten, torsend zijn volgepropte aktetas (met heel het S.F.L.- archief) in zijn linkerhand, terwijl de rechterarm levendig langs zijn zij zwengelde.

Een moeizame periode van vermoeiende vergaderingen brak voor hem aan.

Vertegenwoordigers van de bestaande S.F.L.- huizen kwamen weer- na jaren- bijeen. Gaarne denken we nog terug – met P. Went- aan die eerste jaren van het Centraal Verband.

Die eerste vergaderingen van het S.F.L.- parlement waren vaak méér dan levendig, - geleken dikwijls op rumoerige concilies- vooral wanneer de aanwezigen in de mening gingen verkeren, dat een aanslag op hun autonomie werd voorbereid.

Heel wat stuurmanskunst werd in die dagen vereist van P. Went. Maar er bestond over de hele linie vertrouwen in de leiding. Zelfs te midden van de juridische bacchanaliën, die statuten-ontwerpen onvermijdelijk aankleefden, wist P. Went de leiding te behouden. Hij liet goedheid en waarheid elkaar ontmoeten in een soepel rendez-vous.

Gaarne liet hij dan zijn oratorische rossen (paarden) vrij in galop of in draf overgaan, zodat vaak zijn toehoorders de schrik om het hart sloeg, uit vrees, dat die steigerende rossinanten op hol zouden slaan. Toch liep het altijd goed en veilig af.

---

⁷³ “50 Jaar strijd om een jongensziel”, blz. 33.

Volgens “De Schakel” 1939, april, werd de film “Jongensstad” in Amsterdam voor het eerst gegeven rond maart 1939. Dit nummer geeft ook een nadere beschouwing over de film in verband met het werk van het S.F.L. Het nummer van augustus 1939 gaat hier verder op door. In het nummer van september geeft P. Belt zijn visie.

Zijn diocesaan werk heeft hij niet kunnen voltooien. Een reorganisatie maakte veranderingen noodzakelijk die hem offers kosten. Hij heeft die offers gebracht, zij het ook met deernis in zijn ziel. Hij heeft zich geschikt in bewonderingswaardige gelatenheid en in kloosterlijke obediëntie. Zo kunnen we verklaren, waarom sommigen de laatste jaren bij P. Went een strijdsmoeheid meenden te bespeuren. Hij heeft aan zich verplicht het Centraal Verband met al zijn uitingen: S.F.L.-Schakel en S.F.L.-Cursus. De naam van P. Went zal voortleven in de geschiedenis van het S.F.L. Het gaat onze scheidende mederedacteur goed in zijn nieuwe functie.⁷⁴

Ook het “Jaarverslag” over 1938 van de Centrale Leiding van het S.F.L. bracht hulde aan P. Went voor zijn bijna 15 jaar trouwe dienst. In het Diocesaan K.J.C Bestuur en in de S.F.L. Raad en in de Redactie van de S.F.L. Schakel werd hij opgevolgd door P. H. Winkeler scj. Hij was directeur van een van de S.F.L. huizen te Rotterdam.

Op de directeursdag van 8 november hield deze een referaat over: “Naar een meer verantwoordelijke plaats van de jongen in het S.F.L.

Zijn conclusies luiden:

1. Iedere jongen kan een zekere verantwoordelijkheid dragen, hetzij bedoeld als selfsupporting, hetzij bedoeld als verantwoordelijk voor een groep.
2. Zij is bevorderlijk voor zijn eigen karakter en voor de groepsgeest.
3. Zulk een vorming brengt in het S.F.L. speciale moeilijkheden met zich mee: historisch gegroeide moeilijkheden en moeilijkheden voortvloeiend uit een bepaalde karakterinslag.
4. Kruisvaders, verkenneren en gezellen kennen reeds verantwoordelijkheid.
5. Het is een kwestie van geest en van praktijk.
6. Meer verantwoordelijkheid leidt niet noodzakelijk tot meer orde.
7. De vorm waarin we die verantwoordelijkheid aan onze jongens brengen moet organisch en dynamisch zijn.⁷⁵

In 1938 werd P. Belt, als opvolger van P. Went, tot president-directeur van het S.F.L. te Amsterdam benoemd. In die functie kreeg hij de volle verantwoordelijkheid voor de gang van zaken.⁷⁶

“De Schakel” van april 1939 plaatste twee interessante artikels over de allereerste jaren van het S.F.L. in Amsterdam.⁷⁷

Een statistiek over de jaren 1933-1938 van het S.F.L. in Amsterdam vinden we in het nummer van augustus 1939:

Amsterdam   1933 1934 1935 1936 1937 1938

I Schooljongens

beneden 13 jaar.

Aantal afdelingen: 4   4   4   4   4   5

Aantal leden:

Ingeschreven leden: 232 474 433 508 435 521

Trouwe leden: 177 365 362 362 326 375

⁷⁴ “De Schakel”, 1938, augustus, pp. 69-71.

⁷⁵ “Centraal Verband”, Jaarverslag over 1938, pp. 4-5; “De Schakel”, 1939, februari, pp. 14-15.

⁷⁶ “50 Jaar strijd om een jongensziel”, p 33.

⁷⁷ “De Schakel”, 1939, april, pp. 25-31 en 35-38.

	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Ontrouwe leden:	55	110	71	146	109	146
% Ontrouwe leden:	23 $\frac{1}{4}$	23	16 $\frac{1}{4}$	28 $\frac{3}{4}$	25 $\frac{1}{2}$	28

II Vakjongens van 13 tot 17 jaar.

Aantal afdelingen:	4	4	4	4	4	5
Aantal leden:						
Ingeschreven leden:	133	211	268	292	313	180
Trouwe leden:	97	161	215	200	240	146
Ontrouwe leden:	36	50	53	92	73	34
% Ontrouwe leden:	27	23 $\frac{1}{2}$	19 $\frac{3}{4}$	31 $\frac{1}{2}$	23 $\frac{1}{4}$	18 $\frac{3}{4}$

III Gezellen boven 17 jaar.

Aantal afdelingen:	4	3	3	4	4	4
Aantal leden:						
Ingeschreven leden:	64	68	80	97	111	114
Trouwe leden:	52	56	69	87	86	109
Ontrouwe leden:	12	12	11	10	25	5
% Ontrouwe leden:	19 $\frac{3}{4}$	17 $\frac{1}{2}$	13 $\frac{3}{4}$	10 $\frac{1}{2}$	22 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{4}$

IV Totaal over alle leeftijden:

Aantal afdelingen:	4	4	4	4	4	5
Aantal leden:						
Ingeschreven leden:	594	754	781	897	859	815
Trouwe leden:	453	582	646	649	652	630
Ontrouwe leden:	141	172	135	248	207	185
% Ontrouwe leden:	23 $\frac{3}{4}$	22 $\frac{3}{4}$	17 $\frac{1}{4}$	27 $\frac{3}{4}$	24	22 $\frac{1}{2}$

Een vergelijking van de cijfers toont aan, dat het totaalcijfer de laatste twee jaar terugloopt. Bij nadere beschouwing blijkt dat de gezellen die een gezonde regelmatige groei vertonen hiervan de reden niet zijn, maar dat deze teruggang vorig jaar (1937) bij de schooljongens zich voordeed, wat zich middels krachtig hersteld heeft, maar dit jaar (1938) zich sterk doet gevoelen bij de belangrijkste groep die van de vakjongens; hun aantal dreigt gehalveerd te worden. Het zou de moeite waard zijn hiervan de oorzaken na te gaan en terstond te verhelpen.⁷⁸

Het nummer van september geeft een korte geschiedenis van het Centraal Verband over de jaren 1929-1939.⁷⁹

Op zondag 12 november woonden 28 leiders uit 13 S.F.L.- huizen de hoofdleiders-dag bij. P. Winkeler sprak over "enkele notities over het ontvangen van de H. Sacramenten".

Gedurende de mobilisatie werden 52 jongens van het S.F.L. opgeroepen en 40 leiders,

⁷⁸ "De Schakel", 1939, augustus, pp .61 en 64

⁷⁹ "De Schakel", 1939, september, pp. 97-99.

waaronder ook jongens en leiders van het S.F.L. te Amsterdam.⁸⁰

“De Schakel” van november 1940 publiceerde de volgende gegevens over het jaar 1939 van het S.F.L. te Amsterdam.

Afdelingen 5

Aantal jongens van alle leeftijden samen:

Ingeschreven jongens: 703

Trouw komend: 531

Ontrouw komend: 172

% percentage ontrouwkomers: 24 ¼

Schooljongens onder de 13 jaar:

Afdelingen 5

Ingeschreven jongens: 413

Trouw komend: 296

Ontrouw komend: 117

% Ontrouw komend: 28 ¼

Vakjongens van 13 tot 17 jaar:

Afdelingen 5

Ingeschreven jongens: 187

Trouw komend: 149

Ontrouw komend: 38

% Ontrouw komend: 20 ¼

Gezellen boven 17 jaar

Afdelingen 4

Ingeschreven jongens: 103

Trouw komend: 86

Ontrouw komend: 17

% Ontrouw komend: 16 ½ .⁸¹

De jaren 1940-1946.

In het nummer van juli **1940** verscheen een artikel over: “De Maria-Congregatie in het S.F.L.” van de hand van P. J. van Hoek scj, afdeling Amsterdam.⁸² P. van Hoek zal vanaf november van dit zelfde jaar P. Winkeler gaan vervangen als mederedacteur van “De Schakel”.

In het nummer van november lezen we: *Op 6 oktober had in het Amsterdamse S.F.L. afdeling IV de installatie plaats van 8 verkenners, waardoor tevens de eerste 8 verkenners tot de pas opgericht St. Sebastiaangroep officieel toetraden. De bedoeling is om voortaan alleen die jongens op te nemen, die zich niet helemaal thuis voelen in het S.F.L.-milieu en wel in een verkennerij, zodat we toch ook die jongens en hun familie kunnen bezoeken.*

Op zondag 22 september kwamen de S.F.L. afdelingen van het Centraal Verband in jaar vergadering bijeen te den Haag. Voor de eerste maal waren de dames-leidsters hierop aanwezig.⁸³

---

⁸⁰ “Centraal Verband”, jaarverslag over 1939, pp. 5 en 20.

⁸¹ “De Schakel”, 1940, november, pp. 84-87.

⁸² “De Schakel”, 1940, september, pp. 55-59.

⁸³ “De Schakel”, 1940, november, pp.95 en 98.

Op zondag 14 september **1941** werd door Mgr. Dr. G.C. van Noort de vijfde afdeling van het S.F.L. te Amsterdam ingezegend. Voorheen was deze afdeling in de Indische Buurt een filiaal van Wittenburgergracht, het "Don- Boscohuis" geheten. Tot directeur werd benoemd P. van Hoek scj, tot dan toe directeur van Amsterdam I, O.Z. Voorburgwal.⁸⁴

Vanaf **1942** worden onze gegevens over het S.F.L. schaarser, bij gebrek aan het tijdschrift: "De Schakel" in de eigen archieven van de SCJ.

13 Mei **1944** kwam Mgr. Huibers zelf het zesde **St. Franciscushuis in de Wittestraat** inwijden.

De belangstelling van geestelijke en wereldlijke autoriteiten was zeer groot. De Bisschop, die geestdriftig door de jongens werd toegejuicht, sprak hartelijke woorden tot de jeugd en onderhield zich na afloop nog enige tijd met Bestuur en genodigden. De volgende dagen stond het gebouw open ter bezichtiging voor Katholiek Amsterdam. Op drie verdiepingen bevat het naast zes grote zalen, een kapel met sacristie en zangkoor, een gymnastieklokaal, een bestuurs- en een directeurskamer Het huis kan zeker 300 jongens opnemen, de kapel biedt plaats aan minstens 200 jongens. Het altaar met smeedwerk werd bereidwillig vervaardigd door leraren van de ambachtsschool Don Bosco, volgens ontwerp van Ir. W. van Dael. Pastoor Kuiman schonk de monstrans; de kapel voorzien van fraaie glas-in-lood ramen, voorstellend de zeven sacramenten, en van staties naar het ontwerp van Jan Toorop, maakt een uiterst stemmige indruk. Heel het huis is gehouden in frisse kleuren, buiten is er een ruime speelplaats. Dat de inrichting van een zo imposant jeugdhuis in het vijfde oorlogsjaar mogelijk is geweest, mag wel met bijzondere waardering worden vermeld, en met grote dank aan allen, die daartoe hebben meegewerkt.⁸⁵

Ook het complex in de Balistraat werd vergroot. Tijdens de oorlog werd bovendien de kinderovertuiging krachtig ter hand genomen.⁸⁶

Op 17 september 1944 herdacht het S.F.L. van Amsterdam zijn **vijftigjarig bestaan**. De tijdsomstandigheden, de benauwde laatste fase van de oorlog, maakten destijds een uiterlijke viering onmogelijk en zette een streep door alle voorbereidingen op het jubileum. Een plechtige H. Mis in de Mozes en Aaronkerk voor alle jongens stond voor die zondag op het programma, gevolgd door een gezamenlijk ontbijt bij Heck op het Rembrandts plein. Een grote sportdag zou daags te voren alle jongens verenigd zien en de feestdag zou worden besloten met een voorstelling in Cinema Royal. Deze zelfde dag echter daalden de geallieerde parachutegroepen over Nederland neer.

In 6 huizen werd 's morgens een H. Mis van dankbaarheid opgedragen, gevolgd door een bescheiden ontbijt en traktatie van de jongens. In het oudste huis aan de O.Z. Voorburgwal droeg President- directeur P. Belt het H. Misoffer op en onder de aanwezigen was een oude man, de Heer Bredenbach, Vijftig jaar geleden had deze het S.F.L. gesticht.⁸⁷

---

⁸⁴ "De Schakel", 1941, november, p. 102.

⁸⁵ Jaarverslag S.F.L. Amsterdam 1944, p. 5.

⁸⁶ "50 Jaar strijd om een jongensziel", p. 33.

⁸⁷ "50 Jaar strijd om een jongensziel", pp. 2-3; Jaarverslag S.F.L. Amsterdam 1944, p. 1.

P. Belt publiceerde 1 mei 1945 een volledig verslag over het jaar 1944:

Afdeling:	I (Vbw)	II (Wbg)	III (Blg)	IV (JvdH)	V (Bali)	VI (Wts).	Totaal
Jan. '44 stonden ingeschreven	171	167	212	120	182	-	852
Waarvan geregeld kwamen	105	143	130	93	161	-	623=74%
Afgeschreven in 1944	100	19	37	36	42	-	234=27%
Ingeschreven in 1944	98	43	92	112	62	-	307
Dus stonden 1 jan. 1945							
Ingeschreven	169	191	267	196	202	143	1168
Waarvan geregeld kwamen	135	170	195	148	180	84	912=78%
Aantal gezinnen	113	117	168	116	145	89	748
Onder damesleiding	78	83	114	106	115	80	576=49%
Gemiddelde zondagsopkomst	90	109	150	70	161	80	660=57%
Aantal Congreganisten	33	92	43	46	58	-	272
H. Doopsel	2	2	4	4	6	-	18
1 ^e H. Communie	10	-	5	2	28	2	47
Plechtige H. Communie	11	-	-	-	-	-	11
Huwelijken	-	2	-	-	3		5
H. Communie jongens	1100	1964	2250	1160	3050	600	10124
Deelname zomerkamp	32	36	-	-	-	-	68
Uitgezonden kinderen	10	25	43	5	115	-	198
Aantal leidsters	7	4	8	4	7	8	38
Aantal leiders	13	7	12	9	8	8	57
Ouders bijeenkomsten	2	5	4	3	7	2	23

Het aantal ouderavonden bleef onveranderd, niettegenstaande de moeilijkheden met verwarming en verlichting: het betreft hier de bijeenkomsten in grote stijl, niet de intieme vader- en moederbijeenkomsten die op vele afdelingen wekelijks of tenminste regelmatig worden gehouden.

Bijzonder verheugend is de grote stijging van het aantal gezinnen, (van 559 in 1943 tot 748) die onder invloed van het S.F.L. kwamen te staan. Niet alleen tot de jongens toch, maar tot het hele gezin strekt onze zorg zich uit. Veel ouders ontvangen onderricht om het doopsel te ontvangen, Tridua en Lijdens-meditaties worden voor hen gehouden. Er wordt gezorgd dat de kinderen de R.K. school bezoeken, goede lectuur wordt in het gezin gebracht, bij velen wordt de intronisatie verricht, kortom het hele gezin moet tot een positief katholieke levenshouding worden gebracht.

Het aantal leidsters en leiders steeg, en nadert de honderd. We hebben er echter meer nodig, en straks zullen er veel meer nodig zijn.⁸⁸

Moeilijkheden van dit laatste benauwende oorlogsjaar:

Het zou eentonig worden nog eens op te sommen met welke moeilijkheden we ook dit laatste benauwende oorlogsjaar te kampen hadden. De klachten van de vorige jaarverslagen zouden kunnen worden herhaald, ware het niet dat ieder met eigen ogen heeft kunnen volgen de

⁸⁸ Jaarverslag S.F.L. Amsterdam 1944, pp. 8-10.

ontredding en verwildering van de jeugd. Nog erger werd dit toen tegen het einde van het jaar de scholen werden gesloten wegens kolengebrek, en de jeugd de staar werd opgedreven, waar ze werk vond aan het slopen van huizen en waar de diefstallen hand over hand namen. Juist in deze tijd nu heeft het S.F.L. een reden van bestaan temeer. De verslagen van de afdelingen laten duidelijk zien hoe zij, op eigen wijze, hebben getracht de jongens aan hun huis te binden. Geen gelegenheid bleef hiertoe onbenut. Er werden cursussen, lezingen en ontwikkelingsavonden gehouden, feestjes georganiseerd bij gelegenheid van vastenavond, Sinterklaas, Patroons-, Congregatie-, of directeursdagen; de Hoogfeesten werden nog gevierd met een min of meer uitgebreid ontbijt-, vader en moederavonden vonden voortgang, toneelstukjes werden ingestudeerd en opgevoerd, poppenkast en goochelaar worden vermeld, kortom, er werd getracht het verenigingsleven zo gewoon en zo gezellig mogelijk voortgang te doen vinden- tot de winter met zijn kou en duisternis een groot deel van de activiteit verstarde. Huiverend om een olie-, kaars- of carbidpitje hebben vele groepen nog hun bijeenkomsten gehouden, wachtend op de warme zon, op de lentedagen- en op de bevrijding, die maar niet komen wou.

Met grote dankbaarheid moet vermeld dat in het najaar de Centrale Keukens bereid werden gevonden het resterende voedsel gratis ter beschikking te stellen van verschillende liefdadige verenigingen; en het S.F.L. kreeg hiervan ruim zijn deel. Vele duizenden liters warm eten kwamen op deze wijze terecht bij de kinderen die hieraan het hardst gebrek hadden. Deze gezamenlijke maaltijden vormden een grote aantrekkelijkheid, en een aansporing aan de jongens toch trouw ook de andere bijeenkomsten te volgen waarop de kaartjes werden uitgereikt die op het eten recht geven. Ook het Hoofdbestuur slaagde erin enige keren een warme maaltijd te verschaffen.

Door medewerking van de betreffende instanties en in het bijzonder door de bemoeiingen van Pater L. Jamar, gelukte het verschillende keren een vrachtauto met groenten uit het Noorden naar de stad te laten komen, waar het aan de gezinnen werd uitgedeeld. De directie van "Cinema Royal" bood onze jongens enige keren een voorstelling aan.

De kinderuitzending ging de eerste maanden van het jaar regelmatig door. Naar de Brabantse hei, naar de Gelderse achterhoek, naar de omstreken van Nijmegen, naar het Hollandse polderland, vertrokken nog veel ondervoede kinderen en werden liefderijk door hulpvaardige pleegouders opgenomen. Maar toen in het begin van juni de invasie een feit werd, sloeg de ouders de schrik om het hart. Haastig werden veel kinderen van het platteland teruggehaald. En toen enige maanden later het oorlogsgeweld naar de Zuidelijke Nederlanden oversloeg, waren bijna allen weer in het ouderlijk huis terug. Het aantal uitgezonden kinderen (198) is dan ook belangrijk achtergebleven bij het vorig jaar toen het 396 bedroeg. Een terug gang van precies de helft.

Slechts twee afdelingen zagen kans nog een meerdaags zomerkamp te houden. De voorbereidingen, door de andere afdelingen getroffen, moesten worden beëindigd toen in de zomermaanden het reizen, door de voortdurende beschietingen, te gevaarlijk werd. Ten slotte, moest het Hoofdbestuur zelfs alle reizen per trein verbieden. Hiermee vervielen, behalve het zomerkamp, ook grotendeels de vele uitstapjes, die anders een aantrekkelijkheid van de zomer vormden. Ook zagen veel groepjes nog kans, lopend of fietsend, of per boot, de stad uit te breken en in het bos of op de hei de zomerse zon op te zoeken

Het godsdienstig leven.

Materiële voorzieningen effenen de weg tot het godsdienstige. Men kan, zeker in deze barre oorlogswinter, niet verwachten dat een kind, schamel gekleed, slecht geschoeid, ondervoed en met een altijd hongerige maag, de weg naar de kerk zal weten te vinden, zo het die niet aantrekkelijk wordt gemaakt. Thans viel over gebrek aan opkomst niet te klagen. In de kapel van afdeling Wittenburg werden de volledige plechtigheden van de Goede Week gehouden, waarbij geen plaatsje onbezet bleef. De verslagen spreken van Lijdens-meditaties, Passieavonden, viering van de feesten van het H. Hart, Christuskonink, eerste H. Communie, Triduüm, oefeningen voor de vrede, die alle goed bezocht werden. Alle afdelingen namen deel aan de Stille Omgang; een afdeling hield een Pinkster-retraite; met Kerstmis waren alle kapellen overvol.

Het Hoofdbestuur.

P. M. Hendrickx, directeur van afdeling II, die zich met de septemberdagen in Brabant bevond, kon niet tijdig terugkeren; het directeurschap wordt nu tijdelijk waargenomen door P. L. Lelarge.

Het Hoofdbestuur onderging overigens geen verandering. Het was 1 januari 194 als volgt samengesteld: P. J. Belt scj, president-directeur; J. Gerver, secretaris; N. Landsman, penningmeester; P. L. Jamar scj; C. van Rooden; P. M. Hendrickx scj; H. Brom; P. A. Welling scj; P. A. Erftemeijer scj; P. J. van Hoek scj; H. Scheen; P. N. de Haas scj en de leden van de commissie voor financieel beheer: Mr. Dr. Kleene, Dr. A. Vroom en M. Jongerius.⁸⁹

We lezen in de "Annalen" van 29 september **1945**, het nieuwe Tijdschrift van de Nederlandse Provincie:

Het S.F.L. heeft heel de oorlog door kunnen werken. Wel as het erg gehandicapt door allerlei Moeilijkheden (verduistering, vroeg binnen zijn, gevaar van deportatie naar Duitsland van de oudere leerlingen, gebrek aan brandstof, etc.). Maar het werk op zich kon doorgaan. Toen de jeugdwerken hoe langer hoe meer door de Duitser verboden werden en onze huizen zouden moeten sluiten, heeft de Bisschop van Haarlem, op voorstel van P. Provinciaal, alle Paters-Directeuren van het S.F.L. (ook in Rotterdam, Schiedam en Delft), benoemd tot assistenten van de parochiekerken. De opzet was deze: indien we het S.F.L. als zodanig stil zouden moeten leggen en onze huizen zouden moeten sluiten, dan zouden de paters als gewone parochiële zielzorgers nog voort kunnen gaan met onder de verwaarloosde jeugd te werken. Deze maatregel is gelukkig overbodig gebleven. Begin 1943 had de Bisschop van Haarlem, het S.F.L. los gemaakt van de K.J.C. (Katholieke Jongens Centrale). Toen kort daarop de K.J.C. door Duitse instanties werd opgeheven, meenden de Duitse woordvoerders ook het S.F.L. opgeheven te hebben. De betreffende instanties van het Bisdom ontkenden dit en beklemdoonden meteen, dat het S.F.L. een zielzorgwerk was. Dit alles betreft alle S.F.L. afdelingen in het Bisdom...

In verband met de uitbreiding van het aantal S.F.L. paters werd ons huis in Keizersgracht 19 te klein. De bovenverdieping van het naastgelegen pand werd erbij gehuurd en is via een binnen-doorbraak vanuit nummer 19 bereikbaar. In de verschrikkelijke winter 1944/1945 heeft het S.F.L. veel goed kunnen doen met het verstrekken van voedsel.⁹⁰

---

⁸⁹ Jaarverslag S.F.L. Amsterdam, 1944, pp. 5-7 en 11.

⁹⁰ "Annalen" 1945, p. 44.

De "Annalen" van 19 augustus 1946 geven het volgende jaarverslag van het S.F.L. te Amsterdam over het jaar 1945.

Afdeling 1. O.Z. Voorburgwal (Centrum)	: 156 jongens.
Afdeling 2. Wittenburgergracht (Eilanden)	: 196 jongens.
Afdeling 3. Bloemgracht (Jordaan)	: 277 jongens.
Afdeling 4. J.v.d. Heydenstraat (Zuid)	: 121 jongens.
Afdeling 5. Balistraat (Oost)	: 205 jongens.
Afdeling 6. De Wittenstraat (West)	: <u>161 jongens</u>
Per 31 december 1945 waren er in totaal:	1116 jongens.

Hiervan zijn er 915 (82%) geregelde bezoekers. Gemiddeld komen er 746 (67%) op zondag naar de H. Mis. Die 1116 jongens komen uit 715 gezinnen, waarvan 425 R.K. huwelijken. Van de 1137 levende R.K. ouders vervullen 571 (50%) hun Paasplicht.

In 1945 werden 32 jongens gedoopt, 70 deden hun Eerste Communie. Er werden 15 huwelijken in orde gebracht.

Een inzicht "wat nog te doen is" krijgt men uit deze cijfers: 79 jongens zijn nog niet gedoopt; 136 gedoopten deden nog niet hun Eerste Communie; 103 jongens bezoeken nog de openbare school. In 1945 werden 47 jongens van een openbare school op een R.K. school geplaatst.

Het aantal leidsters (voor de kleine jongens) steeg tot 40; dat van de leiders topt 63, zodat er in totaal 103 medewerkers zijn.

In 1945 overleden enkele bekende figuren van de Amsterdamse S.F.L. : de Heer B. Bredenbach, de laatste overlevende van de oprichters; de Heer Mr. Dr. Kleene, secretaris van de commissie van financieel beheer; de Z.E. J. van Kampenhout, die van 1909 tot 1926 directeur was van het S.F.L.

In 1945 deed ook de eerste "Maatschappelijke werkster" haar intrede in het S.F.L.⁹¹

In het jaarverslag van 1945 lezen we ook: *Den 13^e oktober waren we door de welwillendheid van de Directie van Cinema Royal weer eens in de gelegenheid na 6 jaar de film:*

"Jongensstad" terug te zien, waaraan we zo prettige herinneringen hadden.

Bij die gelegenheid ook maakte de nieuw benoemde Deken van Amsterdam, de Hoogerwaard Heer G. van der Burg, voor het eerst officieel met het Liefdewerk kennis; een kennismaking die op de meest ongedwongen en vlotte wijze verliep.

Na de bevrijding kwam al spoedig ter sprake: de komende organisatie van de jeugd. De leidende organisatie bleek te worden de Verkennerij; en veel van onze leidsters en leiders, voor zover niet reeds aangesloten, volgen aanstonds de Verkennerscursus. Verschillende van hen zijn inmiddels geïnstalleerd. Maar lang niet al onze jongens zijn hiervoor geschikt. Een systeem wordt overwogen dat ook deze knapen opvangt en boeit.

De Sint Jozef Gezellen gingen over naar de K. A. J. (Katholieke Arbeidersjeugd).

Na een achtjarige werkzaamheid, aan drie verschillende afdelingen, vertrok eind juni P. J. van Hoek naar Heer. Als directeur van afdeling V werd hij opgevolgd door P. Weisenborn. P. M. Hendrickx, die in de spannende septemberdagen van 1944 in het Zuiden vertoefde en niet meer tijdig terug kon keren, had intussen in het Bergen-op Zoomse SFL zo onmisbaar gemaakt dat Amsterdam II zijn directeur niet meer heeft terug gezien. Na een tijdelijke waarneming van die functie door P. J. Lelarge werd definitief benoemd P. W. ten Vaarwerk,

---

⁹¹ "Annalen" 1946, pp. 217-218.

geen onbekende op de Eilanden. P. F. Wolterink, assistent aan afdeling III werd naar Rotterdam geroepen.

P. G. Weterman, met de administratie belast, werd vervangen door P. W. Schoonebeek. Tot assistent aan afdeling II werd benoemd P. A. Voorhuyzen.

Als dit verslag verschijnt zal de verbouwing en vergroting voltooid zijn van afdeling V (Balistraat) dat dan één van de fraaiste ruimtes van Amsterdam zal zijn geworden. Afdeling I (Voorburgwal) staat op het punt zich uit te breiden met het naastgelegen pand. Door de welwillendheid van de directeur van Sociale zaken kreeg Afdeling IV (2e Jan van der Heydenstraat) als noodhulp beschikking over twee lokaaltjes in de Gerard Doustraat; maar ze moeten dringend geheel vernieuwd worden. Sinds tien jaar reeds werkt deze afdeling in een noodbehuizing. Nog dit jaar hopen we een afdeling te kunnen openen in de Borgerstraat.⁹²

De jaren 1946-1950

Volgens de “Annalen” van 30 april **1946** waren er op dit ogenblik 8 paters werkzaam op het S.F.L. in Amsterdam.⁹³

Op 5 maart werd door de H.E. Heer G. v. d. Burg, Deken van Amsterdam, het nieuwe administratiekantoor van het S.F.L. Herengracht 538 ingezegend.

Afdeling 5 in de Balistraat werd vergroot. 30 Maart werd de vernieuwde afdeling door de H.E. Deken plechtig ingezegend.

30 Juni overleed de Heer N. Landsman, penningmeester en lid van de commissie van financieel beheer. Een 7^e afdeling in de Borgerstraat is in voorbereiding.⁹⁴

“Annalen” van 1947 geven een verslag van het 50 jarig bestaan van het S.F.L. te Amsterdam. De eigenlijke datum was 19 september 1944, maar vanwege de oorlogsgebeurtenissen kon dat toen niet doorgaan. Ter voorbereiding op het feest werd in de 6 S.F.L.-huizen een triduüm gehouden voor jongens en ouders van vrijdag 4 tot zondag 6 oktober 1946. Onder de paters die toen dit triduüm preekten waren meerdere oud-directeuren. Zaterdag 5 oktober wijdde de Z.E. Heer H. de Greeve enige ogenblikken van zijn “lichtbaken” aan het S.F.L.-jubileum. Het feest zelf werd 7 oktober plechtig gevierd. “Annalen” van 1947 wijdde bijna anderhalve pagina aan de feestelijkheden.

Bij gelegenheid van dit gouden feest werd een gedenkboek uitgegeven: “50 Jaar strijd om een jongensziel”. We hebben dit meermalen geciteerd.⁹⁵

Er was ook een mooi programmaboekje samengesteld. We lezen hierin:

Maandag 7 oktober.

8.30 Plechtige H. Mis uit dankbaarheid in de kerk van de H. Ignatius, Rozengracht 150 op te dragen door de Hoogerwaarde Heer Mgr. G. van den Burg, Deken van Amsterdam.

10.00-10.15 Na de H. Mis carillonbespeling op de Westertoren door Meester J. Vicent. Ten gehore wordt gebracht: 1. Wilhelmus, 2 Aan U, o Koning der eeuwen, 3 Franciscuslied, 4 Looft Uw God, alle tongen en talen, 5 Dankt, dankt nu allen God.

10.30 Feestontbijt in alle zalen van Krasnapolsky.

16.00-18.00 Receptie van het Hoofdbestuur in de Congreszaal van Krasnapolsky.

---

⁹² Jaarverslag SFL Amsterdam 1945, pp. 11,12,14.

⁹³ “Annalen” 1946, p. 118.

⁹⁴ “Annalen” 1946, p. 218.

⁹⁵ “Annalen” 1947, pp. 77-79

Woensdag 9 oktober.

14.00 Feestelijke bijeenkomst van de kleine jongens in de grote zaal van de St. Jozefs Gezellenvereniging.

19.30 Toneeluitvoering voor de oudere jongens in de zelfde zaal. De R.K. Toneelclub "Ad Astra" geeft een opvoering van "Tumult op Fleurstein".

Donderdag 10 oktober.

19.30 Feestelijke samenkomst van de zelatrices, zelateurs en oud-leden van het S.F.L. in de grote zaal van de St. Joseph Gezellen.

Vrijdag 11 oktober.

20.00 Reünie van oud-S.F.L.-ers in het feestgebouw Luckner op de Rozengracht.

Zaterdag 12 oktober.

13.30 Vertrek van de huizen Bloemgracht en 2^e Jan v. d. Heydenstraat naar het sportveld Olympiaplein. De Post- en Tramharmonie zullen de jongens op de weg naar het sportterein vergezellen.

14.00 Grote sportwedstrijden om de S.F.L.- beker.

17.00 Muzikale mars naar Stadhouderskade 55 (Gezellenvereniging).

19.00 Rondvaart met 16 verlichte schepen door de grachten van Amsterdam. Medewerking verlenen de St. Cecilia Harmonie (Nieuwendam) en de St. Jozef Harmonie (Amsterdam).

Zondag 13 oktober.

In alle huizen wordt de H. Mis opgedragen voor de levende en overleden weldoeners.

19.30 Feestavond voor de ouders van de jongens.

In het Jaarverslag van 1946 lezen we:

Wat de organisatie van onze S.F.L.- jeugd betreft: de jongen die de leeftijd van 17 jaar heeft bereikt, wordt opgenomen in de K.A.J. (Katholieke Arbeiders Jeugd); daar dit een zelfstandige organisatie is, komt hij dan feitelijk buiten S.F.L.-verband te staan. In de praktijk echter voelt hij zich daaraan nog nauw verbonden, want meestal heeft hij er vele jaren deel van uitgemaakt. Hoe de K.A.J. zich zal ontwikkelen moer de toekomst nog leren. Voor onze jongens zullen de eisen die ze stelt waarschijnlijk te zwaar blijken; en voor methodiek, die zelfstandigheid, zelfbestuur en actief optreden naar buiten voorschrijft zijn de S.F.L jongens nog niet rijp genoeg. Zij voelen dit zelf zeer goed en zijn dankbaar als zij naast hun "Bestuur" een van onze leden geplaatst krijgen die hen kan helpen.

Voor de jongens beneden de leeftijd van 17 jaar is door het Episcopaat de Verkennerij als de leidende organisatie voorgeschreven en iedere S.F.L.-jongen krijgt dan ook de kans zich hierbij aan te sluiten.

Het blijkt echter – gelijk trouwens ook in de Parochiële verkennerij, dat niet alle jongens zich hierin thuis voelen, daar zij de hiertoe benodigde kwaliteiten missen: fantasie, doorzettingsvermogen, neiging tot avontuur, plooibaarheid, zich onder de straffe leiding, ook van zijn kameraad, de patrouilleleider te stellen. Weliswaar zouden er veel meer geschikt zijn te maken, maar voor onze jongens met hun, in doorsnee geringer graad van ontwikkeling, vereist dit bijzondere zorg en aanmerkelijk meer leiders, dan waarover wij de beschikking hebben. Een grens is trouwens gesteld, doordat de verkennerij zeer veel ruimte vraagt en duur is. Er heeft daarom vanzelf een schifting plaats. Op het ogenblik is 32% van onze jongens erbij aangesloten. Na aftrek verder van de 11% tot Kajotters, moest daarom voor de resterende 57% een andere methodiek worden gezocht, en P. L. Jamar heeft dit gevonden in de "Jagers van St. Hubertus", een spelmethode, gebaseerd op de natuurlijke zucht van de

*jongen naar "jagen". Automatisch vallen hieronder alle jongens van 7 ½ -12 jaar, die niet zijn aangesloten bij de verkenners; door de lagere eisen is dit mogelijk. Alle S.F.L.-leidsters krijgen een opleiding tot vendelleidsters bij de Jagers; daarnaast kunnen ze ook welpenleidster zijn. Bij de Jagers zijn thans aangesloten 33% van de jongens. De methodiek is reeds overgenomen door Rotterdam en Bergen op Zoom. Tenslotte blijkt er een rest van 24% van de jongens. Grotendeels worden dezen beziggehouden volgens het oude patronaatsstelsel.*⁹⁶

Uit 25 parochies bezoeken 1564 jongens onze 6 S.F.L.-huizen en 382 meisjes onze 2 S.F.R. huizen.

*Het directiecorps onderging een grote verandering. P. W. ter Vaarwerk, directeur van afdeling II, tot pastoor benoemd te Helden-Panningen, werd in oktober vervangen door P. J. Blaas. P. A. Voorhuyzen, assistent aan die zelfde afdeling, reisde af naar de missie van Uruguay. P. A. Welling vertrok in het najaar van de Bloemgracht naar zijn vaderstad Maastricht en werd opgevolgd door P. W. van Schayk. P. A. Erftemeyer kreeg, juist voor de Kerstdagen, een benoeming bij het jeugdwerk te Rotterdam; zijn plaats aan afdeling IV werd ingenomen door P. A. Bisschops. P. M. Vereijken, Rector van het klooster aan de Keizersgracht, die weliswaar niet meer direct met het Liefdewerk was verbonden, maar toch nooit het contact heeft verloren met de afdeling Bloemgracht, waarvan hij zoveel jaren directeur was geweest, en waar hij nog vaak gaarne zijn medewerking verleende, werd pastoor van de Rips. P. W. Schoonebeek legde zijn functie als administrateur neer.*⁹⁷

Op zaterdag 21 december 1946 had de plechtige opening plaats van de vernieuwde afdeling van het S.F.R. (het Sint Francisca Romana) Liefdewerk in de Rustenburgerstraat (nevenafdeling van S.F.L. afdeling 4, voor meisjes). Mgr. G. v. d. Burg, Deken van Amsterdam verrichtte de plechtigheid.⁹⁸

"Annalen" van mei **1947** geven een overzicht van de toen functionerende directeuren:

President- directeur SFL. en SFR. : P. Belt.

Afdeling 1 SFL Voorburgwal P. L. Jamar

Afdeling 2 SFL Wittenburgergr. P. J. Blaas

Afdeling 3 SFL Bloemgr. P. W. van Schaijk

Afdeling 4 SFL & SFR J. v. d. Heydenstr. P. A. Bisschops.

Afdeling 5 SFL & SFR Balistraat P. A. Weisenborn

Afdeling 6 SFL Wittenstraat P. N. de Haas

Afdeling 7 SFL & SFR Borgerstr. In oprichting. P. A. Marijnen.⁹⁹

Andere gegevens over 1947.

Bij decreet van 10 april 1947 van de Bisschop van Haarlem werd het SFL te Amsterdam toevertrouwd aan de SCJ; eveneens werden de afdelingen van het SFR tot zelfstandige eenheid verenigd en aan de SCJ toevertrouwd.¹⁰⁰

⁹⁶ Jaarverslag S.F.L. Amsterdam 1946, pp. 4-5.

⁹⁷ Jaarverslag S.F.L. Amsterdam 1946, p.6 en 8.

⁹⁸ "Annalen" 1947, p. 86.

⁹⁹ "Annalen" 1947, p. 48.

¹⁰⁰ "Annalen" 1947, p. 18.

“Annalen” van 1948 vermelden de aankoop op het eind van het jaar 1947 van het huis aan de Honthorststraat 20, Amsterdam. Het zou echter nog tot 1 juli 1955 duren voor het huis betrokken kon worden.¹⁰¹

Van 5-12 oktober 1947 werd het 40-jarig bestaan gevierd van het St. Franciscushuis afdeling I, O.Z. Voorburgwal.¹⁰²

Met ingang van 14 februari **1949** werd P. Belt als president-directeur opgevolgd door P. H. A. Winkeler. Toen deze in 1940 het SFL te Rotterdam verliet, ging hij pedagogiek studeren en gaf daarna les in Den Haag. Zijn specialisatie is hem van groot nut geweest in zijn nieuwe taak die hij vervulde 17 jaar lang, tot 1966. Hij organiseerde en leidde cursussen voor paters die werkten op het SFL en SFR.¹⁰³

In 1949 begonnen het S.F.L. en het S.F.R. in Amsterdam een eigen contactblad genaamd: “De Brug”.

1950-1955.

Volgens “Annalen” december **1950** telde het S.F.L en S.F.R in Amsterdam toen 7 afdelingen S.F.L. en 4 afdelingen S.F.R. met in totaal 1708 pupillen.¹⁰⁴

In het nieuwe contactblad “De Brug” van 1950 lezen we:

Onze “Oude Zijds” blijft!

Kort, maar krachtig bracht de “Nieuwe Dag” van 12 augustus j.l. het volgende bericht:

“Op verzoek van de pastoors van de binnenstad blijft afdeling I van het S.F.L. –zulks in tegenstelling tot andersluidende berichten- haar werk voortzetten”.

Wie zich nog herinnert een afscheidsartikel uit het vorig Brug-nummer, begrijpt met welke vreugde dit bericht door ons geplaatst en door velen gelezen is. Op het laatste moment nam de zaak een gunstige wending. In een zeer prettige samenwerking met de pastoors van de binnenstad is een prachtige oplossing gevonden, de enige oplossing die bruikbaar was, n.l. die van werkverdeling en van samenwerking anderzijds.

Het S.F.L. houdt zijn jeugdzorg voor de jongens; de Zusters Augustinessen nemen het gezinswerk ter hand. Het S.F.L. stelt in deze afdeling geen sociale werkster aan, maar steunt in deze belangrijke sector van zijn werk op de zusters. Van zijn kant zal het S.F.L. alle mogelijke hulp aan haar werk geven. In de praktijk komt het dus neer op een zeer nauwe samenwerking tussen beide instanties. Wij juichen deze oplossing van harte toe: het S.F.L. blijft bestaan, de zusters vinden een zeer ruim en uitgebreid werkterrein in hun scholen en in het missioneringswerk en – wat het voornaamste is – alle inwoners van de binnenstad zullen straks – meer dan in het verleden – ervaren, wat Katholieke Charitas vermag en zullen daardoor beter de weg terug vinden naar het geloof.¹⁰⁵

Het contactblad weidt ook een pagina aan de eerste H. Mis van P. G. Lensen scj, oud-jongen van de Bloemgracht en priester gewijd 16 juli 1950.¹⁰⁶

---

¹⁰¹ “Annalen” 1948, p. 259; W. van Vleuten scj, : “De Historie van de Honthorststraat”, p. 8.

¹⁰² Programma ter gelegenheid van de viering van het 40-jarig bestaan van het St. Franciscushuis Afd. I.

¹⁰³ “Annalen” 1949, p. 382.

¹⁰⁴ “Annalen” 1950, p. 134.

¹⁰⁵ “De Brug”, Jaargang 2, n* 4, 10 september 1950, p. 1

¹⁰⁶ “De Brug”, 10 september 1950, pp. 6-7.

In 1950 werd ook de groep gesticht die de naam draagt: "Pelgrims voor Christus". Dit is een groep gesticht onder de leiders en leidsters van het S.F.L. en S.F.R. te Amsterdam die in onderling verband een bepaalde vorm van geestelijk leven beoefenen, die een geschikt klimaat oplevert voor hun apostolaat. Het is hun dus begonnen om een soort "lekenspiritualiteit", die hun jeugdactie bevordert.

Het was P. Dorresteyn scj die voor hen een "Proeve", schreef, "van een spiritualiteit voor jeugdzorgleidsters en –leiders".

De statuten van deze nieuwe instelling vinden we in de vernoemde brochure van P. Dorresteyn en in het genoemde nummer van "De Brug".¹⁰⁷

Verder lezen we in "De Brug":

P. J. Weisenborn werd verplaatst van Amsterdam naar Lanaken (België). Als lid van het hoofdbestuur en directeur van afdeling V (S.F.L. en S.F.R.) heeft hij belangrijke diensten bewezen. Als lid van het hoofdbestuur wordt hij opgevolgd door P. N. Haas en als directeur van afdeling V door P. J. de Vreede, die reeds in dezelfde afdeling assistent was. Pater J. Rut uit Bergen op Zoom is benoemd tot assistent afdeling V.

*Een plaats die niet aangevuld zal worden, is die van P. Nieland. Ofschoon we wisten dat hij slechts tijdelijk aan ons werk verbonden was, is zijn heengaan voor de nazorg van onze jongens toch zeer te betreuren.*¹⁰⁸

In "De Brug" van november **1951** klaagt P. Winkeler dat het aantal "Pelgrims voor Christus" in het komende jaar erg klein zal zijn. Verder lezen we in dit nummer dat P. J. Mooyman toegetreden is tot de redactie van het contactblad.¹⁰⁹

De "Annalen" van 5 maart 1954 geven enkele gegevens over het S.F.L. te Amsterdam, jaar **1953**: In het woonwagenkamp te Halfweg, aan de Osdorperweg, werd een nieuw jeugdzorgafdeling (S.F.L. 8) opgericht met goedkeuring van het Provinciaal Bestuur en de Bisschop. P. Th. Willemsen werd voorlopig belast met de zielzorg van het kam. Met Kerstmis stonden er 50 wagens met totaal 201 personen. In de Nachtmis waren 72 kampbewoners. Men verwacht spoedig de aanstelling van het jeugdzorg- en gezinswerkhuis op het kamp; de school wordt een openbare school. Wij hebben echter zeggingsmacht in de aanstelling van de onderwijzer.

Avondmissen op zondag:

13 April 1953 gaf de Bisschop van Haarlem verlof avondmissen te houden op de 1^e vrijdag en afgeschafte feestdagen.

30 December verzocht de President-directeur een avondmis te mogen lezen op zondag met dien verstande, dat het slechts gebeurt als er een bijzondere aanleiding toe was. De aanvraag werd 7 januari 1954 goedgekeurd.¹¹⁰

60 jarig S.F.L. te Amsterdam (20 september- 10 oktober **1954**).

We lezen in de "Annalen": *In de loop van de eerste jaren werd het steeds duidelijker dat dit werk onder de jongeren niet los gezien kon worden van het gezinswerk. In 1923 werd de*

---

¹⁰⁷ "De Brug", september 1950, pp. 15-19.

"De Brug, november 1951 geeft een artikel over de brochure van P. Dorresteyn.

¹⁰⁸ "De Brug", september 1950, p. 28.j

¹⁰⁹ "De Bug", november 1951, pp. 19 en 22.

¹¹⁰ "Annalen", 1954, p. 160.

geestelijke verzorging overgenomen door de Priesters van het H. Hart en in 1947 kreeg het S.F.L. het predicaat: kerkelijke instelling.

Begon men in 1894 met dertig jongens en één huurhuis: thans strekt de vereniging haar zorgen uit over 1700 jongens en meisjes en 1200 gezinnen en kan zij trots zijn op het bezit van 7 eigen huizen in de volksbuurten en één in wording aan de rand van de stad.

Acht priesterdirecteuren, een sociaal pedagoog en zeven sociale werksters geven hun beste krachten aan het sociaal-werk, daarbij geassisteerd door 180 vrijwilligers.

De eigenlijke feestweek werd voorafgegaan door een missieweek of "week van vriendschap" van 20-26 september. Op 26 september was er een galavorsteling voor alle ouders en kinderen boven de 17 jaar in Krasnapolsky.

Zaterdag 2 oktober was er een groot sporttoernooi; zondag 3 oktober een receptie en een tentoonstelling.

Op 4 oktober was er een voorstelling van de toneelgroep "Puck" voor alle schoolkinderen.

Vrijdag 10 oktober droeg de Deken van Amsterdam in de St. Nicolaaskerk een plechtige Hoogmis op voor alle jongens, meisjes en ouders.¹¹¹

In het begin van de jaren vijftig kwam er een opmerkelijke ontwikkeling in het S.F.L. Tot dan toe de pater, directeur genoemd, werkte met en grote groep zeer toegewijde vrijwilligers, geheel onbezoldigde leidsters en leiders. Dezen kwamen meestal uit kringen van onderwijs, maar ook wel waren er kantoormensen en zakenmensen. Zij besteedden veel vrije tijd aan het patronaatswerk. Nu werd ook geprobeerd het werk meer "professioneel" aan te pakken. Er kwamen gediplomeerde beroepskrachten. Zij hadden hun dagtaak, maar de vrijwillige krachten deden het "werk" op het patronaat vooral in de avonduren en op zondag. Men streefde er ook naar om meer in breder verband te gaan werken o. a. door aansluiting bij de meer "erkende" jeugdbewegingen op landelijk niveau.¹¹²

In 1954 startte een nieuw experiment op afdeling VII: een "Levensschool" voor jongens van 14-17 jaar. Wijze waarop de onderwerpen werden aangeboden: combinaties van doceren, vraaggesprek, projectie, film en excursie.¹¹³

De jaren 1955-1960.

Volgens een studie van P. W. van der Vleuten scj besloot het Provinciaal Bestuur SCJ 12 januari 1955 het huis Keizergracht 19 te verkopen aan het S.F.L., omdat men in 1947 reeds een ander huis had gekocht in de Honthorststraat. Grote drijfveer hiervan was P. Meffert geweest, die Rector was in Keizersgracht van 1946-1949.

Het was P. Nieland, na deze Rector van Keizergracht, die belast werd met de inrichting van het huis, dat pas betrokken werd begin juli 1956.

De nieuwe huisvesting van de S.F.L. paters was een grote verbetering. Het was een rustpunt in hun eneroverende werkkring. Maar in het verloop van de jaren werd hun taak meer en meer overgenomen, waardoor velen ander werk kregen toebedeeld en niet altijd in Amsterdam.¹¹⁴

---

¹¹¹ "Annalen" 1954, pp. 262-264.

¹¹² P. Taks scj: "Sint Franciscusliefdewerk" in "Honderd Jaar S.C.J.", pp. 58-59.

¹¹³ "De Brug" april 1955, pp. 256-260.

¹¹⁴ W. van der Vleuten scj: "De Historie van Honthorststraat 20", blz. 8-9.

Eind 1955 waren er in het S.F.L. te Amsterdam 8 afdelingen, 1120 jongens en 560 meisjes en 11 priesters.¹¹⁵

P. H. Winkeler zegt in zijn jaarverslag over **1956**: *Men mag 1956 met een tikje overdrijving het jaar van de experimenten noemen. Het lijkt vreemd dat een zestig jaar oude instelling nog experimenteert. Dit is goed verklaarbaar. Want de nieuwe inzichten in de zielzorg, in het maatschappelijk werk en in de opvoeding, die ons werk thans bevruchten, werden eerst na de oorlog verworven. De overheidssubsidies die – ofschoon nog steeds onvoldoende - ons werk steunen, dateren pas uit deze tijd. Jeugdzorg is in een stadium van grote ontwikkeling, die zich naar buiten openbaart in het aanvaarden van nieuwe taken. Het gezinswerk is sterk naar voren gekomen. De tendens in de richting van de bestrijding van de onmaatschappelijkheid is duidelijk merkbaar... Ons werk groeit ten gevolge van dit alles langzaam in uitbouw en methodiek. De tot nu gebruikelijke indeling in godsdienstige, maatschappelijke en pedagogische aspecten is gaandeweg vervangen door een nieuwe: zielzorg; collectief of groepswork, onderverdeeld naar de jeugd en de volwassenen; individueel gezinswerk. Het laatste werd een zelfstandige afdeling onder leiding van de Heer C. Lengvelt; de culturele dienst, een belangrijk onderdeel van het collectief werk, werd waargenomen door P. J. den Ouden scj. Een nieuwe kracht wordt gezocht om het groepswork op zich te nemen.* In de verdere uitleg zien we dat de Heer C. Lengvelt sociaal-pedagoog is onder wiens leiding de 14-daagse gezinsbesprekingen staan. Verder is er een eigen psychologe, Mevr. E. v. d. Eynden-Naber.¹¹⁶

Dan is er ook een verslag over de verschillende Franciscushuizen.

Franciscushuis: O.Z. Voorburgwal.

Het gebouw van deze afdeling moest reeds lang inwendig hersteld en opgeknapt worden. De restauratie van het z.g. voorhuis vond plaats in 1956 en omvatte de kapel, de sacristie, de Senioreenzaal en het trappenhuis. Het zgn. "middenhuis" zal in 1957 bij gelegenheid van het gouden bestaansfeest een beur krijgen De gebrekkige toneelzaal in het achterhuis is echter een voortdurende handicap voor de afdeling, omdat de ligging tussen de achter-percelen een verbetering niet toelaat.

De afdeling wordt steeds meer geïntegreerd in het leven van de oude binnenstad. Betere en meer contacten worden gelegd met de buurtverenigingen. Een goede samenwerking is groeiende met de parochiële sociaal-charitatieve centra van de H. Nicolaas en de St. Antonius van Padua. De bezetting in deze afdeling is tweesoortig: de gezinnen die wonen in de echt oude binnenstad en die wonen aan de rand en die zich iets hoger achten in stand. Dit samengaan scheidt over het algemeen geen probleem.

Het aantal jongens is in 1956 iets gestegen (van 178 tot 185). De welpenhorde handhaafde zich ondanks het gemis van de opvang in een verkennersgroep. De andere jongens van deze leeftijden zijn lid van de jagersgroepen. De 12-14 en de 14-17 hebben geen eigen methodiek. De hobby-clubs-sport, handenarbeid en toneel- trokken veel jongens. Het vertellen is wederom een van de activiteiten van het zgn. keuzewerk. De directeur geeft regelmatig op de kernclubs in een of andere aantrekkelijke vorm b.v. door middel van filmstroken, godsdienstonderricht.

Er is een betrekkelijk groot aantal kinderen op een openbare of christelijke school. Veel ouders zijn n.l. niet erg enthousiast over de katholieke scholen in de buurt.

---

¹¹⁵ "Annalen" 1956, p. 18.

¹¹⁶ Algemeen jaarverslag van het katholiek gezins- en jeugdzorgwerk, S.F.L. Amsterdam p. 1

De godsdienstige vorming vindt op het clubhuis haar hefboom in het aankweken van verantwoordelijkheidsbesef en zelfwerkzaamheid. Van de katholieke jongens komt 30% regelmatig in de H. Mis.

De boven 17-jarigen zijn als groep moeilijker in stand te houden dan de andere. Hun Misbezoek is goed, maar hun club heeft geen bloeiend leven. Een van de oorzaken is zeker de nabijheid van het drukke amusementsleven van de binnenstad. De meesten hebben vroegtijdig verkering en daar er tot voor kort geen meisjesclubs waren, vonden deze meisjes geen plaats in het clubhuis. Er werden wel enkele dansavonden gegeven. Sommigen werden besloten met een forum. De oprichting van een gemengde cabaretgroep betekende een belangrijke verbetering, die veel betekent voor de toekomst.

De oprichting van meisjesgroepen, waartoe in september besloten werd, houdt eveneens veel beloften in. Het ruimteprobleem dat daardoor geschapen wordt, zal in 1957 een oplossing vinden.

Het gezinswerk boekt steeds betere resultaten. Er werd in 1956 een nieuwe sociale werkster aangesteld. Deze verandering bracht geen achteruitgang in de resultaten. Het aantal gezinnen waarmee in 1956 contact werd genomen was aanmerkelijk groter dan in 1955 (180 tegen 150). Het totaal aantal gezinnen bleef gelijk...

De vader- en moederclub zien hun ledental gestadig groeien. Wat niemand verwachtte, gebeurde: de godsdienst-debating-club of cursus handhaafde zich goed. Er is ook een duidelijke stijging merkbaar in het misbezoek van de volwassenen. Er werd in september 1956 gestart met een adviesraad, gekozen uit de ouders. Veel waardevolle tips zijn door deze raad gegeven.

Franciscushuis: Wittenburgerstraat.

Deze afdeling viert in 1957 zijn veertig-jaar bestaan. De outillage van het huis voldoet in menig opzicht aan de eisen van een goed ingericht clubgebouw. Maar er zijn enkele grote tekorten b.v. een behoorlijke toneel- en speelzaal. Het jaar 1956 was een meevaller, omdat een onbekende gever een groot bedrag voor de restauratie schonk. Deze gunstige factoren, in de hand van een grote, enthousiaste groep leiding en een ingewerkte staf van drie vrijgestelden, doen reeds veen bloeiende club veronderstellen. Maar er zijn ook tegenwerkende factoren: de bevolking van de Eilanden is vrij ongemakkelijk te hanteren; de invloed van het communisme is groot; er zijn veel gelijksoortige verenigingen. Maar ze zijn toch niet in staat het algemeen beeld van het clubhuis ongunstig te kleuren. Een bestudering van de statistieken over 1956 geeft de indruk dat de algemeen godsdienstige toestand slecht is. Van de R.K. ouders houdt 25% zijn Pasen en gaat 's zondags 18% naar de kerk.

Het algemeen beeld van het clubleven is, dat de oudste leeftijdsgroepen de meeste zorg geven, waarvan die van de meisjes nog het best lopen. De militaire diensttijd vervreemdt menige jongen van het huis. Het vinden van de geschikte leiding is ook hier het probleem. Een maandelijks dansavond, begonnen in het zomerseizoen en een danscursus aangevangen in de herfst, verliepen beide tegen het einde. De vraag mag daarbij gesteld worden, of het niet beter is de jeugd naar een R.K. danscursus te sturen.

De operetteclub beleefde ondanks verandering van de leiding een grote bloeiperiode. De cabaretclub- het eerste experiment op dit gebied in ons werk- kwam met een buitengewoon program van eigen liedjes en sketches. Het grote gemengde zangkoor- de trots van Wittenburg- beleefde een terugval, herstelde zich spoedig en gaf menige uitvoering.

Het gemis aan sociale werksters was vroeger de oorzaak, dat er eerst flagrante delicten moesten gebeuren, voordat men kon ingrijpen. Er wordt momenteel heel veel voorkomen. De vader en moederclubs behielden hun aantallen.

De bivakken van Wittenburg duren twee dagen langer dan die van de andere afdelingen. Ze werden bezocht door 142 kinderen beneden de 14 jaar.

Franciscushuis: Bloemgracht.

De Jordaan-zeker de Noord-Jordaan, waarin ons huis gelegen is- is overstroomd met allerlei buurtverenigingen en jeugdzorginstellingen. Dit verklaart deels waarom de grote aantallen van vroeger niet meer in de jaarverslagen voorkomen. Deze afdeling heeft evenals ons huis op Wittenburg trieste cijfers op godsdienstig gebied. Van de gezinnen hebben 25% het juiste gezicht op de kerk verloren en in 63,9% van de gezinnen speelt de godsdienst totaal geen rol meer. Er komen iedere week 80 á 90 mensen naar de Mis op zondag. Iets minder dan de helft zijn beneden 14 jaar. De meerderheid is grotere jeugd. Een handicap voor de uitgroei van deze afdeling is het gemis aan meisjesclubs.

Het verslag van de sociale werkster spreekt uitgebreid over het probleem van de "werkende" moeder. Van de moeders werkt 60% er bij, waarvan 50% buitenshuis. Waarom. Geen zin hebben in eigen huishouden doen; de vrouw heeft het nooit geleerd en probeert het te ontlopen; het inkomen is zonder deze bijverdienste te gering; zij heeft altijd verdiend en wil nu ook een eigen "geldje" hebben. De kinderen krijgen daardoor niet de verzorging die ze nodig hebben.

Het tweede probleem is de afbetaling, waardoor veel gezinnen opvallende schulden hebben. Het derde probleem is de woning situatie: het gemiddelde aantal personen bij onze gezinnen is 2,1 per kamer. De woningnood is nijpend.

Er is geen vaderclub. De moederclub bestaat reeds lang en vormt een hechte band tussen 26 moeders. De ouderavonden werden in het begin van het jaar niet druk bezocht. De merkwaardigste oorzaak is wel dat veel gezinnen altijd of op bezoek moeten of bezoek hebben.

Franciscushuis: Rustenburgerstraat.

De verbouwing van 1955 was zo grondig dat Rustenburgerstraat 235 bij de opening op 14 januari 1956 een nieuw clubhuis leek. Het jaar 1956 betekende ook organisatorisch een verandering. Op 1 december aanvaardde Mej. S. Wassenaar haar functie als clubhuisleidster. Het bestuur, zoals gebruikelijk bestaande uit directeur, enkele dames en heren werd vervangen door de staf: directeur, sociale werkster, clubhuisleidster, geassisteerd door twee personen uit de leiding.

De twee H. Missen op zondag zijn goed bezet. Er bestaat zelfs nog een Maria Congregatie voor moeders. De naai en kookcursus werden in 1956 met groot enthousiasme gevolgd. Enkele vaders en Kajotters begonnen in de knutselkelder een club voor houtbewerking met de 6-14 jarigen. Er is vooral voor de jongere groepen een grote variëteit in handenarbeid en handwerk. De operetteclub is een lang bestaande club die reeds veel triomfen heeft beleefd. Advents en Kerstvieringen bestonden uit veel vertoningen van een kleurenstrook en klankbeeld en enkele uitvoeringen onder leiding van P. den Ouden. Er is een vader en moederclub. Naast de sociëteit St. Franciscus voor alle/oud jongens heeft deze afdeling zijn eigen "Soos". Er zijn iedere maand 10 tot 12 gezinnen aanwezig op de maandelijkse clubavond.

Franciscushuis: Balistraat.

Het huis Balistraat heeft de voor- en nadelen van alle afgedankte scholen, die in jeugthuizen zijn getransformeerd.

Het jaar 1956 begon met een reorganisatie. De leiding van het huis zou voortaan berusten bij een team: aalmoezenier, clubhuisleidster en sociale werkster. Dit team, aangevuld met twee vertegenwoordigers uit de vrijwillige leiding, trad in plaats van het vroegere bestuur. Het was de bedoeling de priester daardoor meer vrij te maken voor zijn zuiver priesterlijk werk.

De godsdienstige toestand is vrij eenvoudig te schetsen. Er is een klein gedeelte ouders dat aan zijn plichten doet, maar is zeer moeilijk te vragen voor iets meer. De lijdens-meditaties en de adventsconferenties werden b.v. zeer slecht door hen bezocht. De jeugd boven 17 gaat vrij regelmatig naar de H. M. en wil als groep wel iets meer doen.

Er werd in de Advent iedere zondagavond een filmstrook over het Kerstgebeuren getoond die veel kinderen trok. Het aantal liep op van 20 tot 100. De Levende Kerstgroep werd wederom vertoond.

De jeugd beneden de 14 jaar hebben hun gesloten kern- en hun activiteiten-clubs. Bij de boven 14-jarigen valt de nadruk op de twee toneelclubs: het "Amsterdams Jongeren Toneel" en het "Jong Amsterdams Jongeren Toneel". Er bestaat een kleine kern-club voor meisjes van 14-17 jaar. Die van boven de 17 jaar bestaat feitelijk niet meer.

De oude verdwenen vaderclub is opgevolgd door een nieuwe, die slechts een achttal trouwe komers telt. 28 Moeders komen wekelijks bijeen op de moederclub.

Het individueel maatschappelijk werk vindt weinig echte armoede onder onze gezinnen. Uit de ouders werd schriftelijk een adviesraad gekozen. Mgr. Juffermans kwam met Missiezondag spreken over zijn missie.

Franciscushuis: De Wittenstraat.

Het gebouw is evenals dat van de Balistraat en Borgerstraat een oude school. We hopen het volgend jaar 1957 te kunnen renoveren. Het chronisch gebrek aan leiding werd in 1956 enigszins maar niet voldoende opgeheven. Er is een vaste kern van ouders en jeugd die de Zondagsmis bezoekt. De behoefte aan een kern-club voor 14-17 jarigen naast de verkenners is zeer dringend, maar de geschikte leider daartoe ontbreekt. De groep van boven de 17-jarigen leidt momenteel een bloedarm leven.

De eerste aandacht van de sociale werkster gaat uit naar de dertig kern-gezinnen. Het collectieve werk onder de volwassenen bestaat uit vader- en moedersclubs.

Bijzondere avonden waren de Carnavalsviering en de Passie-avond, verzorgd door P. den Ouden scj, de opening van het clubjaar met de film: "Antoine en Antoinette".

Franciscushuis: Borgerstraat.

Het aantal ouderavonden is opmerkelijk groot. Allerlei toneelclubs kwamen uitvoeringen geven. Uit de forum-avonden vermelden we speciaal de prachtige lezing van Drs. J. Dijkhuis voor de ouders over "Seksualiteit". Hoopvol was de vraag van 12 ouders naar meer kennis op godsdienstig gebied. Het grootste deel van de opgroeiende jeugd vermijdt bewust het godsdienstige.

Het jaarverslag spreekt over de affectieve verwaarlozing van vele kinderen. De kinderen zijn goed gevoed en gekleed, maar ze missen wat een kind nodig heeft: de beleving van een zorgende liefde van vader en moeder.

Het verslag over het clubleven heeft zijn pessimistische en optimistische kant. Pessimistisch door de klacht over het gebrek aan toewijding en geduld van de jeugd en over het gemis aan

belangstelling voor enkele clubs. Er zijn goddank veel meer redenen voor optimisme. De speeltuin heeft nog altijd veel succes bij de kinderen. De kleuterclub loopt zeer goed. Een prachtig resultaat van eindeloos veel zorgen is de drumband. De afdeling is met de oudere jeugd over het diepte punt heen. De wandelclub, de drumband, de hoornblazers, de toneelgroep, de jazz-band trekken aardig wat ouderen, die vroeger niet kwamen. De meisjesclub van 14-17 jaar heeft een goed clubleven.

Franciscushuis: het woonwagenkamp.

Er staan in de zomer gemiddeld 40 wagens en in de winter 80. De leiding bestaat uit de aalmoezenier, de sociale werkster-clubhuisleidster, een hoofdleder (vrijwilliger) en enkele leidsters en leiders. Er zijn clubs zoals op alle jeugdzorghuizen, maar er is relatief een veel grotere toeloop. Alleen de club voor grotere jongens kwam ten gevolge van het ontbreken van een goede leider niet tot zijn recht. Zowel de vaders als de moeders hebben hun eigen club.

Bijna alle kinderen worden gedoopt en doen hun Eerste Communie. De toediening van het Vormsel door de bisschop in eigen kapel was een unieke gebeurtenis op het kamp. Er wordt regelmatig catechismusles gegeven voor de katholieke kinderen op de openbare kampschool. Er zijn op het kamp aanhoudend conflicten tussen de verschillende familieclans. Er is in het afgelopen jaar bijna geen week geweest dat alle ruiten van het clubhuis intact waren.

Met dit uitgebreid verslag over 1956 houden de eigen bronnen van het S.F.L. praktisch op en moeten we het bijna uitsluitend doen met de gegevens die we vinden in de "Annalen" van de Priesters van het H. Hart. Het moet ondertussen wel duidelijk geworden zijn dat het S.F.L van 1956 erg verschilt in organisatie en opzet dan in de beginjaren.

In 1957 werd een vaste commissie benoemd voor de belangen van het S.F.L. en S.F.R-werk in de Nederlandse Provincie van de Priesters van het H. Hart. Tot leden werden benoemd: E. van der Velden, voorzitter, H. Winkeler secretaris, R. Kwanten lid.¹¹⁷

Volgens de "Annalen" van 28 februari 1959 telde het Franciscus Liefdewerk in Amsterdam in **1958**: 1200 jongens en 600 meisjes en 8 priesters.

De jaren 1960-1974.

Onze bronnen worden steeds schaarser. Dat komt ook vanwege de grote veranderingen in die tijd in kerk en samenleving. Steeds minder priesters scj gingen er werken in het S.F.L.

De "Annalen" van 1965 geven een lezing gehouden op de studiedagen van 21 november **1964** door Prof. R.C. Kwant O.S.A. ter gelegenheid van het **70 jarig jubileum** van het S.F.L. te Amsterdam over: "De algemene ontwikkeling van de geschiedenis van 1890 tot 1964. Bovendien een tweede lezing van J. A. Stalpers over: "Het gezin in 1890, nu en morgen"; verder een derde inleiding op deze studiedag van J. van Hessen over: "De jeugd van 1890 tot de jeugd van nu".¹¹⁸

Eveneens een lijst van de directeuren van het S.F.L. en S.F.R. te Amsterdam

Afdeling 1: P. Th. Peters.

Afdeling 2: P. C. van der Burg.

---

¹¹⁷ "Annalen" 1957, p. 64.

¹¹⁸ "Annalen" 1965, pp. 26-36, 56-69, 104-11.

Afdeling 3: P. J. van Opbergen.
Afdeling 4: P. F. van der Mark.
Afdeling 5: P. B. Dellemarre.
Afdeling 6: P. J. van der Zalm.
Afdeling 7: P. A. Thijssing.
Afdeling 8: P. G. van Tillo.¹¹⁹

In 1965 nam P. Winkeler afscheid van het Franciscus Liefdewerk in Amsterdam. De taken van president of voorzitter van het hoofdbestuur en van algemeen directeur werden nu gesplitst. Voorzitter werd vanaf 1 januari 1966 P. J. Kockman en algemeen directeur P. P. Schellens.¹²⁰ P. Winkeler als president-directeur heeft heel veel betekend voor het S.F.L. Ook wetenschappelijk legde hij de basis onder het werk.

In 1967 werd het Franciscushuis O.Z. Voorburgwal opgeheven omdat het geen functie meer had in de binnenstad. Vanaf dit jaar begint het S.F.L. bediend door de Priesters van het H. Hart ineens af te brokkelen o. a. doordat er, vanwege de grote veranderingen in kerk en samenleving, verschillende priesters in Nederland uit de Congregatie traden: in 1978, 7; in 1969, 15; in 1970, 8; in 1972, 5.¹²¹

Gaven de "Annalen" van 1967 nog een lijst van 31 priesters scj die werkten in de verschillende S.F.L.- huizen, 1 januari 1969 waren het er nog 22.¹²²

Dit eiste hergroepering van het personeel en heroriëntatie in de spiritualiteit.

Op 3 oktober van **1969** werd P.P. Schellens door Mgr. Zwartkruis geïnstalleerd als deken van de Zaanstreek. Hij werd als algemeen directeur van het S.F.L. opgevolgd door P. J. van Opbergen.

Volgens P. G. Raaymakers, scj, algemeen archivaris van de Congregatie van de Priesters van het H. Hart in Rome, eindigden de werkzaamheden van deze Congregatie in het Sint Franciscus Liefdewerk in Amsterdam in 1974.¹²³

Zo eindigde een groots werk, waar de Congregatie van de SCJ trots op mag zijn, vooral vanwege haar grote inzet hierbij voor de armen en noodlijdende van de samenleving.

---

¹¹⁹ "Annalen" 1965, p. 276.

¹²⁰ Persoonlijk getuigenis P. P. Schellens aan P. G. Driedonkx

¹²¹ Archief uitgetreden leden. Volgens "Mededelingen" (voortzetting "Annalen") 1971 traden er in de jaren 1961-1970 51 Nederlandse priesters uit de Congregatie).

¹²² "Mededelingen" 1969, blz. 8.zzz

¹²³ "Necrologium SCJ 1878-1978", p. 238

